

Nr 279.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till driftkostnader för en statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholister samt om anordnande av en dylik anstalt å Venholms kungsgård; given Stockholms slott den 18 mars 1921.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Henning Elmquist.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 18 mars 1921.

Närvarande:

Statsministern von SYDOW, ministern för utrikes ärendena greve WRANGEL, statsråden ERICSSON, DAHLBERG, MURRAY, ELMQUIST, MALM, BERGQVIST, HAMMARSKJÖLD, EKEBERG, HANSSON, BESKOW.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet anförde chefen för socialdepartementet, statsrådet Elmquist följande.

I innevarande års statsverksproposition under femte huvudtiteln, punkterna 28 och 29, har Kungl. Maj:t på min hemställan föreslagit riksdagen att, i avvidan på särskild proposition i ämnet, på extra stat

för år 1922 beräkna, enligt punkten 28 dels till avlöningar och vikariatsersättningar åt befattningshavare vid en statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholister ett förslagsanslag, högst, 23,000 kronor, dels ock till bidrag för driftkostnaderna i övrigt för samma anstalt ett förslagsanslag av 50,000 kronor, samt enligt punkten 29 för anordnande av en statens vårdanstalt för alkoholister å Ventholms kungsgård ett reservationsanslag av 350,000 kronor, att utgå ur statsverkets fond av rusdrycksmedel. I 1921 års tilläggsstat, femte huvudtiteln, har Kungl. Maj:t därjämte, likaledes efter hemställan av mig, föreslagit riksdagen att på nämnda tilläggsstat beräkna, enligt punkten 8, för förstberörda två ändamål ett förslagsanslag, högst, 9,500 kronor respektive ett förslagsanslag av 35,300 kronor, samt, enligt punkten 9, för sistnämnda ändamål ett reservationsanslag av 200,000 kronor, att utgå ur statsverkets fond av rusdrycksmedel.

Vid berörda ärendens anmälan till statsrådsprotokollet erinrade jag därom, att Kungl. Maj:t i proposition, nr 260, till 1920 års riksdag gjort framställning om upplåtande av Ventholms kungsgård för anordnande av en statlig vårdanstalt för alkoholister och om anvisande av medel härför, men att riksdagen i skrivelse, nr 399, förklarat sig icke bifalla berörda förslag, därvid riksdagen emellertid framkastade tanken på att, efter ett sammanförande av de nu å de två anstalterna Bona och Venngarn fördelade minderåriga manliga förbrytarna till förstnämnda anstalt, statens nuvarande alkoholistanstalt å Salbohed skulle kunna överflyttas till Venngarn.

Vidare meddelade jag, att berörda av riksdagen givna uppslag upptagits och i skrivelse till Kungl. Maj:t den 8 november 1920 närmare utvecklats av socialstyrelsen och styrelsen för statens nyssnämnda vårdanstalt, vilken skrivelse för det dåvarande vore på remiss hos vederbörande myndigheter.

Då emellertid Venngarns kungsgård i varje fall endast ett par år framåt torde få disponeras såsom vårdanstalt för alkoholister, enär det dels vore synnerligen ovisst huru länge samtliga minderåriga manliga förbrytare kunde vårdas å anstalten å Bona och det dels med hänsyn till själva uppfostringssystemen vore önskvärt att förfoga över två anstalter, syntes det mig nödvändigt, att åtgärder vidtoges för anordnande av en ny statens vårdanstalt för alkoholister. Jag anmälde också, att förslag i detta hänseende vore under utarbetande inom socialstyrelsen i samråd med av Kungl. Maj:t utsedda sakkunniga; och baserade jag mitt förslag till beräkning av anläggningskostnaden för den ifrågasatta nya

anstalten, som av nyssnämnda styrelse och sakkunniga redan då ansågs böra anordnas å Ventholms kungsgård, på vissa av samma styrelse och sakkunniga till mig under hand lämnade preliminära kalkyler härutinnan.

Ovanberörda av socialstyrelsen och styrelsen för statens vårdanstalt å Salbohed för alkoholister gjorda framställning den 8 november 1920 om överflyttande av nämnda anstalt till Venngarn har nu slutremitterats.

Från socialstyrelsen och ovannämnda sakkunniga har vidare inkommit framställning av den 7 februari 1921, innefattande förslag om anordnande av en ny statens vårdanstalt för manliga alkoholister å Ventholms kungsgård. Över denna framställning hava sedermera yttranden avgivits av Salbohedsstyrelsen och byggnadsstyrelsen.

Då dessa ärenden nu befinna sig i sådant skick, att de kunna bliva föremål för slutgiltigt bedömande, torde jag få ånyo anmäla dem inför Kungl. Maj:t.

Innan jag närmare redogör för nyssberörda framställningar, torde det, då i båda framställningarna i skilda hänseenden hänvisas till behandlingen förra året av frågan om en ny statens alkoholistanstalt å Ventholmen, vara lämpligt att här i största korthet erinra om dels innehållet såväl i ovanberörda proposition nr 260 till 1920 års riksdag som i samma riksdags förenämnda skrivelse nr 399, dels ock vissa av Kungl. Maj:t i förevarande sammanhang träffade dispositioner.

I nyssnämnda proposition nr 260 — som i huvudsak anslöt sig till ett av socialstyrelsen och Salbohedsstyrelsen den 23 december 1919 till Kungl. Maj:t överlämnat, av delegerade för styrelserna samt särskilda sakkunniga samma dag avgivet betänkande i ämnet — föreslog Kungl. Maj:t riksdagen medgiva, att Ventholms kungsgård och Ventholms kungsäng i Hillehögs socken av Stockholms län måtte, kungsgården den 14 mars 1921 och kungsängen den 14 mars 1922, upplåtas till anordnande av en ny statens vårdanstalt för alkoholister samt på extra stat för år 1921 anvisa *dels* för påbörjande av arbetena med uppförande av nämnda anstalt, varför kostnaderna beräknats till 964,000 kronor, ett reservationsanslag av 400,000 kronor, *dels ock* för bestridande av kostnaderna till ersättning åt kungsgårdens nuvarande arrendator för arrenderättens avstående och inlösen av honom tillhöriga överloppshus ävensom för anskaffande av yttre inventarier till anstalten ett förslagsanslag av 150,000 kronor.

Vid ärendets föredragning i statsrådet anförde dåvarande departementschefen rörande den nuvarande alkoholistanstalten vid Salbohed —

efter att hava återgivit vad de olika myndigheterna i ärendet yttrat — bland annat följande:

Svårigheterna med hänsyn till det otillfredsställande läget torde icke kunna helt avhjälpas genom några avstängningsanordningar eller förflyttningar av byggnaderna. Vid sådant förhållande lärer det ej böra ifrågasättas att nedlägga kostnader på nybyggnader eller ombyggnader i avsikt att här kunna få en permanent alkoholistanstalt. De kostnader, som av staten hittills nedlagts å byggnaderna, hava varit jämförelsevis obetydliga. Skulle anstalten kvarbliva här längre tid, bleve det nödvändigt att nedlägga betydande kostnader för att skaffa bättre anordningar i olika avseenden. Jag anser därför även för min del, att statens alkoholistanstalt snarast möjligt bör flyttas från Salbohed.

I sin skrivelse, nr 399, förklarade sig riksdagen i likhet med Kungl. Maj:t hava funnit omedelbara åtgärder för alkoholistvårdsverksamhetens utveckling erforderliga. Riksdagen hade emellertid ansett det vara tveksamt, huruvida det framlagda förslaget rörande uppförande av en ny anstalt på Ventholms kungsgård för det dåvarande erbjöde den bästa möjliga lösningen av frågan. Härom anförde riksdagen:

Dels kan en dylik nybyggnad först om ett par år tagas i bruk för ändamålet, dels måste det med hänsyn till tillgången på arbetskraft med mera vara önskvärt, att staten icke i andra än oundgängliga fall nu engagerar sig för annan byggnadsverksamhet än den, som avser att lindra den rådande bostadsnöden, dels måste det ock ur kostnadssynpunkt anses angeläget, att för ett dylikt byggnadsföretag en mindre krävande tid än den nuvarande väljes, vilket förhållande särskilt belyses därav, att de för den projekterade anstalten vid Ventholm uppgjorda kalkylerna visa — inre och yttre inventarieanskaffning oberäknad — ett kostnadsbelopp å omkring 14,000 kronor per vårdplats. Avgörande för huruvida någon annan väg än den i propositionen ifrågasatta kan beträdas är dock, om därmed det överhängande vårdbehovet kan på ett nöjaktigt sätt tillfredsställas. I sådant avseende har riksdagen uppmärksammat, att antalet minderåriga manliga förbrytare på senaste tiden så nedgått, att dessa, som nu äro fördelade å anstalterna Bona och Venngarn, för närvarande skulle kunna sammanföras å den förstnämnda anstalten och därmed Venngarn, som ursprungligen avsågs att bliva vårdanstalt för alkoholister och även en tid nyttjades såsom sådan, nu kunde ånyo apteras för denna verksamhet. Vid det förhållande att ännu icke några bestämda slutsatser kunna dragas därom, huruvida nämnda minskning i antalet minderåriga förbrytare är en mera bestående företeelse eller ej, har riksdagen dock icke — åtminstone för närvarande — ansett att åtgärder för Venngarns omläggning i ovan anført syfte böra vidtagas. Och detta så mycket mindre som annan utväg synes yppa sig att på ett relativt gott sätt kunna omedelbart bereda utvidgad vårdmöjlighet för alkoholister.

Genom att statens tvångsarbetsanstalt vid Svartsjö enligt riksdagens beslut numera icke längre kommer att äga fångvårdsanstalts karaktär, har en tidigare dryftad plan att dit förlägga en så kallad bottenanstalt för alkoholistvården kunnat med större framgång än tidigare upptagas till övervägande. Enligt vad riksdagens vederbörande utskott genom överläggning med sistnämnda an-

stalts direktör inhämtat, har också därstädes en sådan minskning i antalet omhändertagna tvångsarbetare ägt rum, att både lokaler och större delen av den erforderliga personalen skulle kunna avskiljas från tvångsarbetsanstalten för en där anordnad alkoholistanstalt. Därigenom komma kostnaderna för en sådan därstädes organiserad vårdverksamhet att kunna nedbringas till ett mycket lågt belopp. Denna anordning, som omedelbart låte sig åvägbringas, behövde ej heller i något avseende föregripa en framtida, större och mera definitiv lösning av anstaltsorganisationen för alkoholistvården.

En anordning av nu nämnd beskaffenhet skulle dessutom på ett särskilt lämpligt sätt kunna anknytas till vårdverksamheten vid Salbohed. Erfarenheten har visat, att svårigheterna att därstädes med nämnda anstalts bristfälliga lokala förhållanden kunna nöjaktigt övervaka särskilt de mest svårdisciplinerbara internerade, äro synnerligen stora. Härav har följt, att alkoholistvården i dess helhet vid Salbohed icke är i allo tillfredsställande. Därpå äro, bland annat, de talrika rymningarna därifrån med därav härflytande, på hela klientelet demoraliserande verkningar ett talande bevis. Upprättades nu en kompletterande anstalt vid Svartsjö, borde dit remitteras de mest svårhanterliga alkoholisterna och i första hand sådana med kriminell förtid. Finge ett dylikt urskiljande ske vid Salbohed, skulle detta, på samma gång därmed ökad tillgång på vårdplatser beredd, säkerligen på anstaltsvården därstädes utöva en i hög grad god inverkan. Att anstaltsvården vid Svartsjö, ställd under ledning av nuvarande direktören för tvångsarbetsanstalten, skulle ur disciplinär synpunkt hava lättare att komma till rätta med dessa svårhanterliga element än vad fallet är vid Salbohed finnes det enligt riksdagens mening all anledning att antaga.

I enlighet med sin sålunda uttalade uppfattning anmälde riksdagen, att den, med avslag å ifrågavarande proposition, för anordnande av en ny statens vårdanstalt för alkoholister vid Svartsjö anvisat dels på tilläggsstat för år 1920 ett förslagsanslag å 25,000 kronor, dels ock å extra stat för år 1921 ett förslagsanslag å 50,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att fatta beslut med avseende å anstaltens organisation, drift och övriga härmed sammanhängande frågor.

Genom beslut den 7 september 1920 har Kungl. Maj:t sedermera förordnat, att vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö skall anordnas en vårdanstalt för män, som enligt lagen den 13 juni 1913 om behandling av alkoholister skola intagas å allmän anstalt för vård av alkoholister. Samtidigt föreskrev Kungl. Maj:t, att intill utgången av år 1920 skulle å alkoholistanstalten å Svartsjö intagas sådana personer, vilka tidigare bestraffats för begångna brott eller på grund av särskild svårhanterlighet anses kunna äventyra disciplinen å alkoholistanstalten vid Salbohed. Genom kungörelse den 7 september 1920 om ändrad lydelse av instruktionen för uppsiktsmyndigheten över alkoholistvården (svensk förf.-saml. nr 640) har Kungl. Maj:t därjämte stadgat, att överflyttningar från en statsanstalt till annan — och sålunda från alkoholistanstalten

vid Salbohed till alkoholistanstalten å Svartsjö — skola äga rum på förordnande av socialstyrelsen.

Från och med ingången av år 1921 gäller av Kungl. Maj:t den 23 december 1920 utfärdad stadga för, bland annat, alkoholistanstalten å Svartsjö (svensk författningssamling nr 945). Enligt denna stadga skall å anstalten ifråga intagas dels sådan genom förordnande å annan allmän alkoholistanstalt intagen manlig alkoholist, vilken gör sig skyldig till rymning, våldsamhet, uppviglande eller hotfullt uppträdande, enständig arbetsvägran eller annan tredska, eller på annat sätt äventyrar anstaltens behöriga verksamhet, dels sådan manlig alkoholist, för vilken förordnande om intagande å allmän alkoholistanstalt meddelats, och för vilken, med hänsyn till av honom undergången bestraffning för brott eller hans föregående i övrigt, anledning till antagande föreligger, att endast å alkoholistanstalten å Svartsjö skall kunna förebyggas sådant groft disciplinvidrigt uppförande från hans sida, dels ock slutligen, under vissa förutsättningar, sådan manlig alkoholist, för vilken meddelats förordnande om intagande å allmän alkoholistanstalt och vilken är behäftad med sjukdom, som medför smittofara eller påkallar vård å sjukhus.

Efter denna redogörelse torde jag få övergå till närmare behandling av nu föreliggande frågor om överflyttning av alkoholistanstalten vid Salbohed till Venngarn samt angående inrättande av en ny vårdanstalt för alkoholister vid Ventholms kungsgård. Jag tillåter mig då till en början behandla förstberörda spörsmål.

Provisorisk
överflyttning
av alkoholistanstalten å
Salbohed till
Venngarn.

Socialstyrelsen och Salbohedsstyrelsen.

I sin förberörda framställning av den 8 november 1920 framhålla socialstyrelsen och Salbohedsstyrelsen — efter att hava omförmält behandlingen föregående år av frågan om en ny statens alkoholistanstalt å Ventholmen och Kungl. Maj:ts förberörda särskilda beslut av den 7 september 1920 — att med den tillämpning av därom gällande bestämmelser, som följts i fråga om förordnande av förflyttning till statens vårdanstalt för alkoholister vid Svartsjö, överflyttningarna till denna anstalt även i framtiden torde komma att begränsas till ett relativt litet antal och att anordnandet av sistberörda anstalt sålunda löst det trängande behovet av en ny alkoholistanstalt endast för vissa begränsade kategorier av alkoholister, medan frågan i övrigt alltjämt måste anses olöst.

I fråga om vårdplatsbehovet framhålles, att detsamma under år 1920 varit i stigande, vilket framginge av en i framställningen in-

tagen tablå över antalet under varje månad — t. o. m. oktober — å Salbohedsanstalten nyintagna, återintagna, utskrivna och överflyttade samt antalet vid varje månads slut befintliga. Denna tablå — kompletterad med i ovannämnda framställning den 7 februari 1921 intagna motsvarande uppgifter till 1921 års slut — är av följande lydelse:

1920	Nyintagna	Återintagna	Utskrivna	Överflyttade	Vid månadens slut kvarstående
Januari	6	—	1	—	47
Februari	8	—	3	—	52
Mars	6	—	4	2	52
April	5	3	6	1	53
Maj	7	3	1	—	62
Juni	4	1	13	—	54
Juli	3	2	2	—	57
Augusti	5	—	1	1	60
September	2	1	6	—	57
Oktober	7	6	—	6 ¹⁾	64
November	1	1	8	8 ²⁾	50
December	8	2	3	—	57 ³⁾

¹⁾ Till Svartsjöanstalten.

²⁾ Därav 6 till Svartsjöanstalten.

³⁾ Dessutom 2 exspektanter samt 4 intagningsansökningar, vilka på grund av platsbristen överlämnats till socialstyrelsen.

Anstalten vid Salbohed, som har ett platsantal av 44, var sålunda, framhålla socialstyrelsen och Salbohedsstyrelsen, under år 1920 överbelagd.

Beläggingsförhållandena å de statsunderstödda alkoholistanstalterna belysas i ifrågavarande framställning den 8 november 1920 genom en tablå, som fullständigats med uppgifter för den 1 och 31 december:

1920	A n t a l a l k o h o l i s t e r						Tillhopa
	Erkända alkoholistanstalter				Enskilda alkoholistanstalter		
	Vemdalen	Björknäs	Lerjeholm	Gunnar- skog	Härnö	Kurön	
1 januari	17	17	—	6	5	15	60
1 februari.....	19	18	—	6	8	21	72
1 mars.....	21	19	—	6	7	21	74
1 april.....	23	19	—	8	11	22	83
1 maj.....	19	19	—	9	9	27	83
1 juni.....	18	18	—	8	12	27	83
1 juli.....	17	20	—	8	11	27	83
1 augusti.....	12	22	8	9	10	28	89
1 september.....	11	23	12	10	9	26	91
1 oktober.....	10	25	16	12	7	29	99
1 november.....	10	26	17	10	8	27	98
1 december.....	12	27	27	8	8	28	110
31 december.....	13	24	27	8	9	28	109 ¹⁾

¹⁾ Dessutom 47 exspektanter, varav dock 43 avseende Kurön och sålunda icke fallande under lagen om behandling av alkoholister.

Beläggningssiffrorna visa sålunda, säga styrelserna, här en jämn stegring, om man bortsåge från siffrorna för senare halvåret 1920 för Floda koloniers anstalt vid Vemdalen, vilka siffror berodde på alldeles särskilda förhållanden, vilka i detta sammanhang kunde lämnas å sido.

De statistiska uppgifterna rörande beläggningsförhållandena å landets alkoholistanstalter synas därför styrelserna oförtydligt ådagalägga, att vi nu befunde oss i en period av stegrade krav på alkoholistvården.

Bland ytterligare omständigheter, som enligt styrelserna göra det sannolikt, att de ökade anspråken på alkoholistvården icke äro snabbt övergående utan av varaktig karaktär, framhålles en väntad ökning av nykterhetsnämndernas aktivitet på grund av vissa planerade åtgärder från socialstyrelsens sida. I fråga om dessa åtgärder anföres följande:

Sedan lagen om behandling av alkoholister varit i kraft halftannat år, hänvände sig socialstyrelsen genom cirkulär den 10 mars 1918 till nykterhetsnämnderna respektive fattigvårdsstyrelserna i rikets städer, köpingar och municipal-

samhällen med begäran om en del upplysningar rörande den lokala alkoholistvårdens organisation och resultat med mera. Det hade varit styrelsens avsikt att med anledning av sålunda vunna erfarenheter, vilka burit vittne om beklagliga brister ifråga om förståelse för och kännedom om lagen, på lämpligt sätt påvisa alkoholistvårdens betydelse och söka intressera för dess ordnande. Då emellertid en sådan upplysningsverksamhet otvivelaktigt skulle hava lett till ökade anspråk på alkoholistanstaltarnas vårdkapacitet, hade styrelsen på grund framför allt av den statliga alkoholistvårdens iråkade försämrade läge genom den provisoriska förläggningen till Salbohed, måst ställa sig avvaktande gentemot denna brist på intresse från kommunernas sida. Socialstyrelsen, vilken i egenskap av uppsiktsmyndighet över alkoholistvården i riket hade att göra sig underrättad om den verksamhet, som på grund av bestämmelserna i lagen om behandling av alkoholister utövades av nykterhetsnämnderna, samt att tillhandagå dem med råd och upplysningar i avseende å sådan verksamhet, hade emellertid icke längre ansett sig kunna underlåta att åtlyda sin instruktion i förevarande avseende, utan hade gått i författning om utarbetande, gemensamt med kontrollstyrelsen, av råd och anvisningar till nykterhetsnämnderna för dessas verksamhet. I början av år 1921 torde dessa råd och anvisningar komma att distribueras till landets nykterhetsnämnder. För så vitt dessa i någon mån komme att fylla de förhoppningar om åstadkommande av ökad aktivitet från nämndernas sida, som man trott sig kunna ställa, torde anspråken på icke minst statens vårdanstalt för effektuerande av därigenom framkallade interneringsförordnanden bliva i betydande grad stegrade. Redan hade man inom socialstyrelsen kunnat skönja ett ökat intresse från nämndernas sida, i det förfrågningar från dessa angående tillämpningen av lagen om behandling av alkoholister numera förekomme betydligt oftare än förr.

På grund av sålunda anförda förhållanden hava socialstyrelsen och anstaltsstyrelsen ansett sig böra ånyo upptaga till behandling spörsmålet om den statliga alkoholistvården och för berörda ändamål utsett representanter att, jämte särskilda av Kungl. Maj:t utsedda sakkunniga, verkställa erforderliga utredningar. Med anmälan att från dessa inom den närmaste tiden förslag om uppförande av en ny statens anstalt för vård av alkoholister vore att förvänta, anföra styrelserna, att, då en dylik nybyggnad likväl först under senare halvåret 1922 skulle kunna stå färdig för alkoholistvårdsverksamhet, styrelserna, efter hemställan från nämnda delegerade och sakkunniga, övervägt det i riksdagens ovanberörda skrivelse år 1920, nr 399, givna uppslaget om återflyttning av statens alkoholistanstalt till Venngarn. Denna tanke hade av riksdagen ansetts icke böra förverkligas, förrän mera bestämda slutsatser kunde dragas därom, huruvida minskningen i antalet minderåriga förbrytare å tvångsuppfostringsanstalterna Bona och Venngarn vore en mera bestående företeelse eller ej. Under hänvisning till vissa inhämtade uppgifter angående beläggningsförhållandena å ifrågavarande tvångsuppfostringsanstalter under senare delen av år 1920 framhålla styrelserna såsom

sin åsikt, att Venngarn skulle, såsom nyssberörda förhållanden för ögonblicket tedde sig och om icke en avsevärd stegring av ungdomsbrottsligheten komme att inträda, kunna inom den närmaste tiden stå till förfogande för annat statligt ändamål. Huruvida denna nedgång i frekvensen vid uppfostringsanstalterna komme att fortsätta vore emellertid, fortsätta styrelserna, icke möjligt att för det dåvarande bedöma. Åtskilliga omständigheter syntes tyda på, att en ökning av kriminaliteten med därav följande ökat behov av anstaltsplatser vore att befara. Enligt vad styrelserna erfarit, vore för övrigt från tvångsuppfostrings-sakkunnigas sida förslag till utvidgning av tvångsuppfostringsförfarandet under utarbetande, och det vore att antaga att, när lagstiftningen härom kommit till stånd, båda de nuvarande uppfostringsanstalterna komme att behövas för tillämpningen av denna lagstiftning. Inför det nödläge, i vilket den statliga alkoholistvården för närvarande befunne sig, hade dock styrelserna ansett sig böra upptaga den av 1920 års riksdag väckta frågan att, under tiden tills den nya alkoholistanstalten blivit färdig, provisoriskt taga Venngarnsanstalten i anspråk för den statliga alkoholistvården.

De organisatoriska olägenheterna, särskilt i fråga om personalens ställning — i det en del av denna torde bliva överflödig — vilka vid en återflyttning av statens alkoholistanstalt från Salbohed till Venngarn otvivelaktigt komme att göra sig gällande, hade man, förklara styrelserna, visserligen icke underlåtit att beakta, men dessa syntes likväl böra träda i bakgrunden inför de svårigheter, med vilka den statliga alkoholistvården för närvarande hade att kämpa. Samma olägenheter komme för övrigt att uppstå, även om Venngarnsanstalten, såsom tillsvidare obehövlig för sin nuvarande uppgift, toges i anspråk för annat ändamål eller nedlades.

De praktiska spörsmålen i samband med en flyttning till Venngarn såsom upprättande av förslag till stat, förflyttning och entledigande av personal m. m. krävde naturligen, yttre styrelserna, särskild utredning, men syntes denna lämpligen kunna verkställas av vederbörande anstalters styrelser.

Vad slutligen anginge användandet av Salbohed för det fall, att flyttningen därifrån skulle komma till stånd, förklara styrelserna sig hava erfarit, att de s. k. sinnesslövardssakkunniga gjort framställning om upplåtelse därav till anstalt för vanartade sinnesslöa gossar.

Under åberopande av sålunda anförda skäl hava styrelserna hos Kungl. Maj:t hemställt om vidtagande av åtgärder för överflyttande till Venngarn av statens anstalt för vård av alkoholister vid Salbohed tills

vidare, intill dess den planerade nya statsanstalten för vård av alkoholister kommit till stånd.

Då de bägge styrelsernas förevarande framställning berörde den nu å Venngarn förlagda tvångsuppfostringsanstalten, men även de arbetsuppgifter, som åligga tvångsuppfostrings-sakkunniga, hava genom justitiedepartementet särskilda utlåtanden inforrats från styrelsen för berörda tvångsuppfostringsanstalt ävensom ovannämnda sakkunniga.

Styrelsen för Venngarnsanstalten har för sin del uttalat, att anstaltens bibehållande vid dess nuvarande verksamhet måste betraktas såsom ett betryggande villkor för att tvångsuppfostringsinstitutet skall kunna utnyttjas i avsedd utsträckning; och har styrelsen hemställt om avslag å framställningen om Venngarns upplåtande till alkoholistanstalt. Alla tecken tydde på en ökning av brottsligheten. Att under sådana förhållanden med utgångspunkt från en ekonomiskt gynnsammare period våga företaga en så genomgripande förändring som minskning av antalet för minderåriga förbrytare disponibla platser, syntes styrelsen vara ett farligt experiment. Styrelsen har i samband härmed erinrat om de vådor, som följde en överbelastning vid en anstalt av förevarande slag, varigenom själva tvångsuppfostringsinstitutet såsom sådant hotades och istället för att vinna ökad befogenhet inskränktes. Vidare framhålles den svåra ställning, vari befattningshavarna kunde råka, samt den menliga inverkan för uppfostringsverksamheten därav att den i arbetet invuxna fostrarstaben skingrades. Vid en jämförelse mellan ifrågavarande båda grenar av anstaltsvård — alkoholistvård och ungdomsvård — måste styrelsen för sin del betrakta den senare som den ojämförligt viktigaste.

Styrelsen för
statens upp-
fostrings-
anstalt å
Venngarn.

Tvångsuppfostrings-sakkunniga hava i sitt yttrande framhållit, att omflyttningar av nu ifrågavarande art givetvis medförde avsevärda olägenheter icke blott för förvaltningspersonalen utan även för verksamheten, vilkens kontinuitet och utveckling icke kunde undgå att lida skada. Vad särskilt anginge förevarande fall erinra de sakkunniga, att i de av dem angivna betänkanen starkt framhållits vikten av att med hänsyn till under kristiden gjorda erfarenheter en icke för snävt tilltagen reserv av platser alltid finnes disponibel till undvikande av skadlig överbeläggning. Utan att frågå denna ståndpunkt kunde man dock icke förneka, att den nu tillgängliga reserven vore onödigt stor och därigenom vållade en oproportionerligt hög kostnad för varje å anstalterna intagen elev. Den omkastning i det under kristiden rådande för-

Tvånga-
uppfostrings-
sakkunniga.

hållandet mellan antalet alkoholister och till tvångsuppfostran dömda, som under senare tid ägt rum, medförde, att föreliggande förslag ägde fog för sig. Beträffande utrymmet å Bona hava de sakkunniga påpekat, att av de under åren 1917—1919 nykomna eleverna ett icke ringa antal torde komma att under innevarande år utskrivas.

De sakkunniga hava emellertid uttryckligen betonat, att de, endast under förutsättning att förläggandet av en alkoholistanstalt till Venn-garn avsåge en nödfallsutväg av provisorisk art, till undersökning upp-tagit möjligheterna av Venngarnsanstaltens tagande i anspråk tillsvidare för alkoholistvård. Under denna uttryckliga förutsättning hade de icke ansett sig under nu rådande förhållanden böra uttala sig mot den ifråga-satta åtgärden.

*Chefen för
justitie-
departementet.*

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Ekeberg, anförde nu beträffande frågan om möjligheten av en förflyttning av uppfostrings-anstalten å Venngarn:

»På förslag av Kungl. Maj:t bestämde 1918 års riksdag att, sedan den då till Venngarn förlagda vårdanstalten för alkoholister jämlikt där-om fattat beslut bortflyttats, dit istället skulle tillsvidare förläggas en statens uppfostringsanstalt för minderåriga manliga förbrytare. Enligt Kungl. Maj:ts bestämmande trädde detta beslut i verkställighet med in-gången av augusti månad 1918. Från denna tidpunkt finnas alltså två inrättningar för mottagande av till tvångsuppfostran dömda minderåriga manliga förbrytare, nämligen statens uppfostringsanstalt å Bona och statens uppfostringsanstalt å Venngarn. Sistnämnda anstalt hade, såsom framgår av riksdagens oförmälda beslut, vid dess upprättande en provisorisk karaktär. Jämlikt medgivande av 1919 års riksdag ombildades den emellertid samma år till en permanent anstalt, dock att förvaltnings-personalen tillsvidare skulle kvarstå å extra stat.

Nu föreliggande förslag förutsätter, att Venngarns egendom skall för en tid ånyo upplåtas till alkoholisthem samt att den för närvarande dit förlagda tvångsuppfostringsanstalten för minderåriga förbrytare ut-rymmes, därvid eleverna skulle överföras till uppfostringsanstalten å Bona. Även om starka betänkligheter möta mot en sådan åtgärd, har jag dock ansett mig icke böra motsätta mig densamma. Dock har jag kunnat göra detta endast med hänsyn till anordningens provisoriska karaktär och under trycket av nuvarande ekonomiska situation. Visser-ligen är sant, att närmaste anledningen till uppfostringsanstaltens för-läggande till Venngarn var beroende av mera tillfälliga, med kristiden sammanhängande omständigheter. Sålunda hade kristidens restriktioner

medfört minskat behov av platsutrymme för alkoholister, under det att däremot under denna tid inträffade en synnerligen stark stegring i ungdomsbrottsligheten, så att Bonaanstalten ej förmådde bereda plats åt alla av domstolarna till tvångsuppfostran dömda. Under den tid anstalten å Venngarn varit i verksamhet, har den emellertid visat sig äga en särskild uppgift att fylla jämsides med Bonaanstalten. Samtliga dömda ynglingar hava pläгат först intagas å Bona, där de under någon tid varit underkastade observation, varefter till Venngarn för vidare vård överförts yngre och mera välartade elever. Den erfarenhet, som vunnits av en dylik ordning, har varit den bästa, och dess omöjliggörande för en tid är att beklaga.

Såsom avgörande skäl för Venngarnsanstaltens förflyttning till Bona har åberopats det för närvarande låga antalet av till tvångsuppfostran dömda ynglingar. Av den statistik rörande elevantalets växling å ifrågasvarande båda tvångsuppfostringsanstalter, som finnes införd i årets statsverksproposition, andra huvudtiteln (sid. 79), framgår, att vid Bona elevantalet i slutet av år 1919 utgjorde 171 och den 1 december 1920 uppgick till 136. Motsvarande siffror för Venngarn äro 109 och 65. I mitten av februari 1921 funnos intagna å Bona 140 elever och å Venngarn 59, eller sålunda tillhoppa 199 elever å båda anstalterna. Å Bona kan utan överbeläggning mottagas 236 elever. Dessutom kunna vid utgårdarna Bockfall samt Stora och Lilla Rösjö platser beredas för ytterligare ett tjugutal elever. Till jämförelse må nämnas, att å Venngarn finnas 100 ordinarie elevplatser. Såsom framgår av dessa siffror, är antalet elever å båda anstalterna för närvarande icke större än att samtliga elever kunna få rum på Bona. Det nuvarande elevantalet är emellertid mycket lågt, och erfarenheten från föregående perioder av arbetslöshet och dåliga tider talar för att en stegring kan vara att emotse. Även en jämförelsevis ringa sådan skulle då medföra, att de lediga platserna å Bona bleve fyllda. Med avseende härå må ytterligare framhållas, att på grund av svårigheten att i dessa tider skaffa eleverna anställning interneringstiden torde komma att förlängas, varjämte av de talrika villkorligt utskrivna eleverna en del torde vara att vänta tillbaka till anstalten, sedan de genom avskedanden vid fabriker och andra affärsföretag berövats sin utkomst. Vidare må erinras om det förslag till utsträckt tillämpning av tvångsuppfostringsförfarandet, som inom kort torde vara att förvänta. Skulle ett dylikt förslag gå igenom, följer därav ytterligare krav på platser å uppfostringsanstalterna.

Tilläggas kan, att vid anstalten blivit uppförda vissa byggnader, som knappast torde vara lämpade för dess nya ändamål.

Slutligen må bland de olägenheter, som äro förenade med Venn-garnsanstaltens upphörande såsom uppfostringsanstalt, framhållas frågan om personalens ställning. Visserligen har utlovats, att personalen, så långt sig göra låte, skulle få stanna kvar å den nya anstalten. Anställning torde dock ej kunna där beredas åt alla. Följden blir lätt, att den nuvarande i arbetet invanda personalen skingras och att anstalten får ånyo börja med delvis nya och oövade befattningshavare.

Vad sålunda anförts måste vara ägnat att väcka betänklighet mot nedläggandet av uppfostringsverksamheten på anstalten och mana att, om ett dylikt nedläggande måste anses av omständigheterna påkallat, den tid, varunder Venn-garn användes för annat ändamål, må bliva så kortvarig som möjligt.»

Härefter anförde vidare chefen för socialdepartementet:

Chefen för
socialdeparte-
mentet.

Att behovet av en provisorisk överflyttning till Venn-garn av den nu å Salbohed bedrivna alkoholistvården är synnerligen trängande synes mig vara tillfyllestgörande ådagalagt. Jag tillstyrker därför livligt, att riksdagens medgivande utverkas till att en dylik förflyttning må äga rum. Flyttningen torde, såsom jag redan vid ärendets anmälan till årets statsverksproposition antydde, kunna ske den 1 juli 1921. Under förut-sättning av bifall till detta förslag torde, i enlighet med vad sinnesslö-vårdssakkunniga föreslagit i sitt den 12 februari 1921 avgivna betänkande rörande upprättande av statens uppfostringsanstalter för vanartade sinnesslöa, Salbohedsanstalten böra snarast möjligt efter nyssnämnda tidpunkt tagas i bruk för anordnande av en uppfostringsanstalt för vanartade sinnesslöa gossar. Till denna fråga återkommer jag i samband med det förslag, jag, på grundvalen av innehållet i nyssberörda betänkande, senare denna dag ämnar inför Kungl. Maj:t framlägga om avlåtande av proposition rörande upprättande genom statens försorg av uppfostringsanstalter för sinnesslöa gossar och flickor.

Rörande den ekonomiska innebörden av en förflyttning av alkoholistanstalten vid Salbohed till Venn-garn meddelade jag vid frågans förberedande behandling i årets statsverksproposition — femte huvudtiteln, punkten 28 — att enligt preliminära beräkningar, uppgjorda av ord-föranden i styrelsen för vårdanstalten å Salbohed, skulle, under förut-sättning att anstalten den 1 juli 1921 överflyttades till Venn-garn, ut-över för anstalten för år 1921 anvisade medel — till avlöningar och vikariatsersättningar åt befattningshavare ett förslagsanslag, högst, 21,885 kronor samt till bidrag för driftskostnaderna i övrigt ett förslagsanslag av 66,000 kronor — erfordras å tilläggsstat ett förslagsanslag, högst,

9,500 kronor till avlöningar och vikariatsersättningar och ett förslagsanslag å 35,300 kronor för driftskostnaderna i övrigt. Vad beträffade år 1922 skulle för motsvarande ändamål erfordras respektive 42,095 kronor och 79,125 kronor. Men då — därest uppfostringsanstalten å Venngarn sålunda bleve förlagd till Bona och den nuvarande alkoholistanstalten å Salbohed till Venngarn — de under andra huvudtiteln för år 1922 beräknade anslagen till uppfostringsanstalt å såväl Bona som Venngarn kunde minskas med minst lika stort belopp som den på grund av förflyttningen erforderliga ökningen av anslagen till alkoholistanstalten, borde sistnämnda anslag tills vidare böra upptagas till de belopp, som anstaltens styrelse i skrivelse den 29 september 1920 begärt, oberoende av förflyttningen till Venngarn, vadan för alkoholistanstalten skulle beräknas på extra stat för år 1922, i avrundade tal, dels till avlöningar och vikariatsersättningar åt befattningshavare vid anstalten ett förslagsanslag, högst, 23,000 kronor (anstaltsstyrelsens siffra 22,790 kronor), dels ock till bidrag för driftskostnaderna i övrigt ett förslagsanslag av 50,000 kronor (anstaltsstyrelsens siffra 49,880 kronor). Såsom ovan omnämnts, beräknades preliminärt i statsverkspropositionen vederbörande anslagsbelopp i enlighet härmed.

För att erhålla mera tillförlitliga kalkyler anbefalldes emellertid styrelsen för alkoholistanstalten vid Salbohed att, i anledning av vad som av socialstyrelsen och nyssnämnda anstalts styrelse anförts i framställningen av den 8 november 1920, efter samråd med styrelsen för statens uppfostringsanstalt å Bona och Venngarn, inkomma med de förslag till stater för åren 1921 och 1922, som kunde föranledas av alkoholistanstaltens överflyttande till Venngarn från och med den 1 juli 1921.

I skrivelse den 31 december 1920 avgav styrelsen för anstalten vid Salbohed sålunda begärda statförslag. Innan jag närmare redogör för dessa, torde det emellertid vara lämpligt att något beröra de senast fastställda staterna för anstalten i fråga.

Såsom ovan antytts, beviljade 1920 års riksdag till avlöningar och vikariatsersättningar åt befattningshavare vid anstalten ett förslagsanslag, högst, 21,885 kronor samt till bidrag för driftkostnaderna i övrigt ett förslagsanslag av 66,000 kronor. Beträffande sistnämnda belopp innebar detta en nedsättning i förhållande till Kungl. Maj:ts, i enlighet med av anstaltsstyrelsen gjorda beräkningar, framlagda förslag, som slutade å 69,940 kronor. Riksdagen fann nämligen vissa av de av nämnda styrelse beräknade utgiftsposter vara väl högt tilltagna, varjämte det syntes riksdagen, att inkomsten av till anstalten hörande jordbruk och trädgård

borde vid rationell skötsel kunna uppbringas till något högre belopp än vad styrelsen beräknat.

Genom beslut den 9 juli 1920 fastställde Kungl. Maj:t härefter följande avlöningsstat för anstalten för år 1921:

	L ö n			Tjänstgöringspenningar	Summa	
	Oreducerat belopp	Pensionsavgift motsvarande belopp	Reducerat belopp			
1 föreståndare	2,700	100	2,600	1,300	3,900	Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.
1 assistent och räkenskapsförare	1,200	50	1,150	900	2,050	
1 husfader	1,000	50	950	750	1,700	Efter 5 år kan lönen höjas med 200 kronor och efter 10 år med ytterligare 200 kronor.
1 befallningsman	1,000	50	950	750	1,700	
1 vårdare	800	25	775	500	1,275	Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kronor och efter 10 år med ytterligare 100 kronor.
4 d:o	3,200	100	3,100	2,000	5,100	
1 husmoder	350	15	335	250	585	Därjämte fri kost och möblerad bostad. Efter 5 år kan lönen höjas med 75 kronor och efter 10 år med ytterligare 75 kronor.
Läkare, arvode	—	—	—	—	2,000	Fria resor.
Predikant, arvode	—	—	—	—	600	D:o.
Summa kronor	—	—	—	—	18,910	

Anm. Med undantag av läkare och predikant erhålla alla fri bostad, fri uppvärmning (eller bränsle), eventuellt elektrisk belysning (enligt styrelsens bestämmande). Hugning och sågning av bränsle ävensom armatur och lampor för elektrisk belysning bekostas dock alltid av befattningshavaren. Vårdare bekommer beklädnadsersättning med 100 kronor. Befattningshavare må kunna tilldelas trädgårds- eller planteringsland (enligt styrelsens bestämmande).

Därest föreståndaren tillika ombesörjer läkarvården eller predikantens göromål, må honom kunna tilläggas härför upptaget arvode.

För det fall att föreståndaren åtnjuter för befattningen uppfört ålderstillägg, skall det pensionsavgift motsvarande belopp, som skall avdragas å lönen, utgöra 150 kronor.

Befattningshavare vid anstalten må tillåtas att i fråga om rätt till ålderstillägg räkna sig till godo tid, varunder han varit innehavare av motsvarande eller jämförlig befattning vid statens vårdanstalt för alkoholister vid Vennarn.

Därest läkare och predikant icke enligt avtal med styrelsen äga att genom anstaltens försorg åtnjuta fria resor, erhålla de resekostnadsersättning, läkaren enligt tredje klassen och predikanten enligt fjärde klassen i resereglementot, att utgå från det såsom bidrag till driftkostnader för anstalten beviljade förslagsanslaget.

Därjämte bemyndigade Kungl. Maj:t anstaltsstyrelsen att under år 1921 använda ett belopp av högst 2,975 kronor till ersättning åt extra personal och till vikariatsersättningar vid anstalten.

Vidkommande omförmälda förslagsanslag till bidrag för driftkostnaderna i övrigt anbefalldes Kungl. Maj:t anstaltsstyrelsen att till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till anslaget fördelning.

Sedan anstaltsstyrelsen inkommit med förslag till fördelning av ovanberörda anslag å 66,000 kronor, fastställde Kungl. Maj:t genom beslut den 31 december 1920 följande stat beträffande driftkostnaderna för ifrågakvarande anstalt med undantag av kostnaderna för avlöningar och vikariatsersättningar åt anstaltens befattningshavare, att lända till efterrättelse för tiden 1 januari—30 juni 1921:

Utgifter:

Utspisning för personal och å anstalten intagna, 6 resp. 44 å kronor 2:50 per dag, förslagsvis	kronor 22,812:50
Beklädnad för vissa å anstalten intagna, förslagsvis	» 250:—
Beklädnadsersättning för sex vårdare, förslagsvis	» 300:—
Värme och lyse, förslagsvis	» 5,000:—
Tvätt och renhållning, förslagsvis	» 2,500:—
Onera, arrende, hyror och brandförsäkring, förslagsvis.....	» 1,400:—
Fastighetens underhåll, förslagsvis	» 2,500:—
Underhåll och anskaffning av anstaltsinventarier, förslagsvis....	» 1,000:—
Underhåll och anskaffning av jordbruksinventarier, förslagsvis	» 1,250:—
Sjukvård, förslagsvis	» 1,250:—
Nyodlings- och täckdikningsarbeten, förslagsvis	» 1,000:—
Expeditionen, förslagsvis	» 2,000:—
Resekostnader och skjutsar för personal m. fl., förslagsvis.....	» 1,250:—
Frakter och skjutsar för diverse ändamål, förslagsvis	» 750:—
Övriga allmänna omkostnader, förslagsvis	» 1,237:50
	<hr/>
	Summa kronor 44,500:—

Inkomster:

Avgifter för 44 intagna å 1 krona per dag, förslagsvis	kronor 8,030:—
Nettoinkomst av verkstadsarbete, förslagsvis	» 1,250:—
Nettoinkomst av jordbruk och trädgårdsskötsel m. m., förslagsvis	» 2,250:—
Statens tillskott, förslagsvis	» 32,970:—
	<hr/>
	Summa kronor 44,500:—

Jag övergår härefter till en redogörelse för Salbohedsstyrelsens förberörda skrivelse av den 31 december 1920 med däri intagna statförslag.

Anstaltsstyrelsen framlägger först följande förslag till *avlöningsstat* — beräknad för år — för personalen efter alkoholistanstaltens förflyttning till Venngarn och således avsedd att tillämpas under senare delen av år 1921. Samma stat avses för år 1922.

Extra personal och vikariatsersättningar.

2 extra vårdare à 1,250	2,500: —
1 nattvakt (halva lönen)	600: —
Tillfällig personal och vikariatsersättningar	2,900: —
	<hr/>
	6,000: —

Anslag för avlöningar och vikariatsersättningar skulle alltså enligt styrelsens mening erfordras till belopp av 34,945+6,000 kronor eller således sammanlagt 40,945 kronor för år räknat.

Rörande den i staten upptagna *direktörsbefattningen* yttrar styrelsen i sin skrivelse följande:

Styrelsen hade ansett lämpligt föreslå utbyte av föreståndaretiteln mot titeln direktör. Denna senare benämning tillkomme i regel varje ledare för statsanstalter av med Venn-garnsanstalten jämförlig storlek och verksamhetsgren (tvångsarbetsanstalter, fängelser, uppfostringsanstalter) och hade i övrigt blivit den åtminstone vid anstalten gängse benämningen ända från den tid, då statsanstalten för alkoholister började sin verksamhet. Direktörens löneförmåner hade uppförts med enahanda belopp, som tillkommit föreståndaren för Venn-garnsanstalten under den tid, den statliga alkoholistvården varit förlagd därstädes.

Såsom skäl för anställandet av en *assistent* anför styrelsen:

Såsom direktörens närmaste man och ställföreträdare hade styrelsen ansett sig böra uppföra en ny befattning benämnd direktörsassistent. För så vitt det skulle bliva möjligt för direktören å den stora anstalten att personligen lära känna och i möjligaste mån till ett nyktert och ordnat liv påverka varje intagen, stå i förbindelse med de internerades hem, de olika nykterhetsnämnderna, de villkorligt och definitivt utskrivna, anskaffa lämpliga arbetsplatser åt dem, som stode i begrepp att utskrivna, föra journaler och lämna rapporter, torde det vara nödvändigt, att han vid sin sida ägde en person med för uppgiften i fråga särskilt passande kvalifikationer att överlåta de löpande göromålen åt.

Efter framhållande av att assistentens liksom *räkenskapsförarens* avlöning i staten uppförts med 2,550 kronor — vilken avlöning är lika med den, som nu tillkommer bokhållaren vid uppfostringsanstalten å Venn-garn — anför styrelsen beträffande de föreslagna avlöningsförhållandena för *övrig personal* följande:

Övriga befattningshavare hade uppförts med samma löner, som nu utginge till motsvarande befattningshavare vid statens uppfostringsanstalt å Venn-garn, enär det torde vara lämpligt, att nuvarande befattningshavare vid Venn-garn, i den mån de funnes dugliga för alkoholistvårdsarbetet, kunde bibehålla sina platser under den tid, alkoholistanstalten vore förlagd till Venn-garn, och rimligt, att de ej under denna tid finge vidkännas avkortning i sina löneförmåner. Vid

det ursprungliga anordnandet å Venngarn av en statens vårdanstalt för alkoholister bestämdes vårdarnas antal till sju, vartill skulle komma en sjukvårdare. Utom dessa anställdes och avlönades medelst gårdens avkastning det antal statkarlar, som för jordbrukets skötsel kunde anses erforderligt. Under den tid, uppfostringsanstalten å Venngarn varit i verksamhet, hade antalet statkarlar minskats från 9 å 10 till 5, under det antalet förmän (motsvarande vårdarne) ökats från 8 till 12, vartill kommit 2 stycken extra förmän. Då i realiteten ingen ökning av befattningshavarnes antal ägt rum under tiden för tvångsuppfostringsverksamheten, utan endast en viss höjning av personalens kompetens och tjänsteställning genom vissa statkarlars ersättande med förmän, hade styrelsen med hänsyn dels till den fördel jämväl alkoholistverksamheten borde kunna erhålla genom ett proportionsvis större antal vårdare och mindre antal statkarlar, dels till den genom nämnda anordning ökade möjligheten att i största möjliga utsträckning bereda anställning åt den personal, som berördes av anstaltens förändrade karaktär, ansett sig böra förorda, att endast ett mindre antal (exempelvis 5) anställdes och avlönades såsom statkarlar (å jordbrukets konto) samt att i övrigt vårdare anställdes. Av dessa torde en därtill särskilt skickad tillika vara rättare. Denne borde såsom inspektorens ställföreträdare och på grund av det särskilda ansvar i övrigt, som påvilade honom, komma i åtnjutande av en avlöning, som med exempelvis 200 kronor överstege vårdarelönen. Härigenom bleve hans avlöning lika med vad som tillmättes förman med förordnande såsom gruppledare å uppfostringsanstalten. Husmoderns titel och avlöning hade upptagits i överensstämmelse med anordningen å uppfostringsanstalten, på grund av den enahanda uppgift, som tillkomme henne i anstalten oberoende av dess karaktär. Läkarearvodet hade upptagits till samma belopp som tillförne i den statliga alkoholistvårdens stat. Såsom predikantarvode hade upptagits 1,200 kronor eller samma belopp, som tillkommit direktören å uppfostringsanstalten i hans egenskap av jämväl predikant.

Beträffande det för *extra personal och vikariatsersättningar* avsedda beloppet anför styrelsen:

Under förutsättning av anstaltens överbeläggning eller vid tillfällen, då starkare bevakning kunde behövas, torde den ordinarie personalen behöva förstärkning. För den skull hade lön för två extra vårdare uppförts. Nattvakt hade uppförts med halva lönen. Den övriga delen av lönen utginge från kungsgården. Från den uppförda summan för tillfällig personal hade styrelsen beräknat, att arvode för därtill kvalificerad person att sköta orgelspelningen vid gudstjänsten skulle utgå.

För *driftkostnaderna i övrigt* för anstalten i fråga framlägger styrelsen för år 1921 följande förslag till stat:

Utgifter:

1. Utspisning för 6 personal och 100 intagna å 2: 50 förslagsvis	96,725: —
2. Beklädnad för vissa å anstalten intagna, förslagsvis	1,000: —
3. Beklädnadsersättning för personal, förslagsvis	1,350: —
4. Värme, lyse och elektrisk kraft, förslagsvis	43,050: —
5. Tvätt och renhållning, förslagsvis	6,000: —

6. Fastighetens underhåll, förslagsvis	7,000: —
7. Underhåll och anskaffning av anstaltsinventarier, förslagsvis	6,000: —
8. Underhåll och anskaffning av jordbruksinventarier, förslagsvis	6,000: —
9. Sjukvård, förslagsvis	5,000: —
10. Expeditionen, förslagsvis	4,000: —
11. Resekostnader och skjutsar för personal m. fl., förslagsvis	2,500: —
12. Frakter och skjutsar för diverse ändamål, förslagsvis	1,500: —
13. Övriga allmänna omkostnader, förslagsvis	2,000: —
	Kronor 182,125: —

Inkomster:

1. Avgifter för 100 intagna à 1 kr. per dag, förslagsvis	36,500: —
2. Nettoinkomst av verkstadsarbete, förslagsvis	5,000: —
3. » » jordbruket och trädgården, förslagsvis	25,000: —
4. Statens tillskott, förslagsvis	115,625: —
	Kronor 182,125: —

För år 1922 har styrelsen kommit till samma slutsiffra, 182,125 kronor, för ifrågavarande driftkostnadsstat som för år 1921. Utgifterna äro härvid beräknade på enahanda sätt. Beträffande inkomsterna föreligger emellertid den olikheten, att styrelsen, i likhet med vad styrelsen gjort i sitt första, i förberörda skrivelse den 29 september 1920 avgivna förslag till stat för driftkostnader i övrigt, räknat med en vårdavgift för intagen av två kronor i stället för en krona per dag, varigenom statens tillskott kunnat förslagsvis nedbringas från 115,625 kronor till 79,125 kronor. Beräkningen av inkomsterna i förslaget till 1922 års stat framgår av följande tablå:

Inkomster:

Avgifter för 100 intagna à 2 kr. per dag	kronor 73,000: —
Nettoinkomst av verkstäder	» 5,000: —
Nettoinkomst av jordbruket och trädgården	» 25,000: —
Statens tillskott	» 79,125: —
	Kronor 182,125: —

Beträffande de olika *inkomst- och utgiftsposterna* i 1921 års stat anförde styrelsen följande:

Utgifter:

1. *Utspisning av personal och intagna.* Kostnaden vid Salbohed för år 1918 uppginge till kr. 2:71 per dag och person, varför styrelsen ej ansett sig böra beräkna kostnaden till lägre än kr. 2:50 per dag och person för år 1921. Någon skillnad i kostnadsberäkningen för personal och intagna hade ej gjorts, då blott

en spisordning finnes. Detta konto betalade bland annat tjänarinnornas löner, de i köket arbetande intagnas flitpenningar samt skjutskostnader för proviant m. m.

2. *Beklädnad för vissa å anstalten intagna* hade uppförts med 1,000 kronor mot 500 kronor vid Salbohed på grund av Venngarns större antal vårdplatser.

4. *Värme och lyse* vore beräknade enligt uppgifter från Venngarn angående årskostnaden under senaste åren med tillägg av flitpenningar för de intagna, som utförde arbeten, som borde utgå från detta konto.

5. *Tvätt och renhållning*. Tvätterskans lön och intagnas flitpenningar vore lagda på detta konto.

6. *Fastighetens underhåll*,

7. *Underhåll och anskaffning av anstaltsinventarier*,

8. *Underhåll och anskaffning av jordbruksinventarier* vore uppförda med hänsyn tagen till inhämtade uppgifter från Venngarn, varjämte flitpenningar för intagnas arbeten å dessa konton tillagts.

9. *Sjukvård*. Denna post motsvarade den i föregående förslag upptagna posten »läkemedel och instrument». Förutom läkemedel och instrument påfördes detta konto resekostnader för läkare, för sjuka och deras vårdare samt den del av bekommen vårdavgift, som måste avstås till sjukhus för där vårdade intagna.

10. *Expeditionen*. Detta och följande konton hade utbrutits ur »allmänna omkostnader», vilken post starkt vuxit och behöfve uppdelning. På expeditionens konto hade uppförts skrivmateriel, porto, telefon- och telegramavgifter samt tryckningskostnader. En av de största posterna vore tryckningskostnader för årsberättelsen.

11. *Resekostnader och skjutsar för personal m. fl.* Den höga utgiftsposten betingades av de ökade resekostnaderna å såväl järnväg som landsväg samt den höjda traktamentsersättningen för personal i tjänsteärenden.

12. *Frakter och skjutsar för diverse ändamål*. Kontot omfattade sådana frakter och skjutsar, som ej lämpligen borde belasta andra konton.

13. *Övriga allmänna omkostnader*. Härei inginge arvode för jordbrukskunnig styrelseledamot med särskilt uppdrag att förrätta besiktningar och inventeringar samt andra allmänna utgifter ävensom ersättning till direktören för honom påvilande representationsskyldighet. Styrelsen hade ansett rätt och billigt, att direktören vid Venngarnsanstalten även efter dess apterande till provisorisk alkoholistanstalt erhöle någon gottgörelse för den representationsskyldighet, som i väsentlig grad måste påvila honom. Beloppets storlek torde lämpligen vid årets slut bestämmas av vårdanstaltens styrelse såsom det tillförne bestämts av uppfostringsanstaltens styrelse. Särskilt anslag för flitpenningar hade ej begärts, då det syntes lämpligare, att de intagnas flitpenningar belastade de olika konton, för vilkas räkning arbetet utfördes.

Ej heller hade begärts anslag för beklädnad för utskrivna, då utgifterna härför borde bestridas dels av för vårdkostnaden ansvariga, dels av de intagna själva med deras flitpenningar.

Ej heller hade anslag för arbetsmateriel begärts, då de olika kontona bure kostnaden för sina arbetsmateriel.

Inkomster:

1. *Avgifter för intagna* hade beräknats med 1 kr. per dag för 100 intagna.
2. *Nettobehållning av verkstadsarbetet* och

3. *Nettobehållning av jordbruket och trädgården.* I dessa båda poster upptoges nu endast nettobehållningen, sedan de intagnas flitpenningar och inköpt arbetsmateriel m. m. betalats.

Merkostnaden under år 1921 enligt styrelsens kalkyler för alkoholistvårdsarbetets förläggande till Venngarn åskådliggör styrelsen i följande tablå:

År 1921	6 mån. vid Salbohed enligt fastställd stat		6 mån. vid Venngarn enligt förslag till stat		S u m m a		Beviljat anslag för alkoholistvården g:m fastställelse av stat för Salbohed		På tilläggsstat måste sålunda sökas för år 1921	
	Löner för personal å stat.....	9,455	—	17,472	50	26,927	50	18,910	—	8,017
Extra personal och vikariatsersättningar.....	1,487	50	3,000	—	4,487	50	2,975	—	1,512	50
Driftkostnader i övrigt.....	32,970	—	57,762	50	90,732	50	65,940	—	24,792	50
	43,912	50	78,235	—	122,147	50	87,825	—	34,322	50

För år 1921 skulle det sålunda enligt styrelsens beräkningar vara nödvändigt att å tilläggsstat begära till avlöningar och vikariatsersättningar tillhopa 9,530 kronor (8,017: 50 + 1,512: 50) samt till bidrag för driftkostnader i övrigt 24,792 kronor 50 öre.

Emellertid anser styrelsen det dessutom erforderligt, att anslag begäres till bestridande av *flyttningskostnader* till Venngarn samt till *ersättning till personal vid Salbohedsanstalten* för mistade platser vid ogynn-sam tidpunkt. Flyttningskostnaderna beräknar styrelsen förslagsvis till 1,500 kronor.

I fråga om nyssberörda ersättning till personal anför styrelsen, att det befunnits lämpligt, att flyttningen ägde rum mitt i sommaren. Vid överläggningen mellan vederbörande styrelser hade det visat sig, att nuvarande personalen vid Venngarn borde i allt huvudsakligt bibehållas där, medan personalen vid Salbohed borde kunna åtminstone efter någon kortare tid finna lämplig anställning på annat sätt.

Den ifrågasatta ersättningen torde, enligt styrelsen, även i ogynn-samt fall icke skäligen böra beräknas till sammanlagt mer än högst 9,000 kronor.

Över Salbohedsstyrelsens ifrågavarande skrivelse med statförslag har socialstyrelsen den 7 februari 1921 avgivit utlåtande.

Under påpekande därav att den föreslagna *avlöningsstaten* — frånsett beloppet till extra personal och vikariatsersättningar — upptog ett sammanlagt belopp av 34,945 kronor mot endast 18,910 kronor enligt nu gällande stat och att denna ökning till nära nog dubbla beloppet berodde dels därpå att antalet befattningshavare beräknats till 19 å Venngarn mot endast 10 vid Salbohed och dels på att de särskilda lönebeloppen höjts, yttrar styrelsen rörande de sålunda ifrågasatta personalökningarna och avlöningsförhöjningarna:

De skäl, som anstaltsstyrelsen förebragt för lönestatens ansvällning, hade syntes socialstyrelsen i stort sett övertygande. Då av allt att döma statens alkoholistanstalt komme att vara förlagd till Venngarn endast ett eller halftannat år för att därefter avlösas av en statens anstalt av likartat slag, som den för närvarande dit förlagda, syntes det vara riktigast att i minsta möjliga mån rubba Venngarnsanstaltens nuvarande organisation.

Styrelsen anser sig sålunda böra biträda anstaltsstyrelsens förslag, i vad det avser ett bibehållande av de befattningshavare, som för närvarande finnas å tvångsuppfostringsanstalten. Gentemot den föreslagna nya befattningen *assistent* ställer sig styrelsen däremot något tveksam av i huvudsak följande skäl.

Även med den tillströmning av alkoholister till statsanstalten, som ägt rum sedan ett år tillbaka och alltjämt fortginge, syntes det med nuvarande avfattning av lagen om behandling av alkoholister icke säkert, att Venngarnsanstaltens resurser bleve anlitade i dess fulla omfattning. Den i statförslaget upptagna personalen, vars omfattning ju i icke oväsentlig mån bestämts av andra hänsyn än det omedelbara behovet för alkoholistvårdsverksamheten, syntes sålunda möjligen bliva icke helt och fullt tagen i anspråk. I betraktande härav kunde försiktigheten bjuda att icke inrätta en ny befattning, allrahelst som alkoholistanstaltens förläggning till Venngarn förutsattes bliva endast provisorisk. För uppförandet av den föreslagna befattningen talade emellertid, att densamma skulle kunna bliva en utbildningstjänst för föreståndare å allmänna alkoholistanstalter.

Vad angår staterna för *driftkostnader i övrigt* yttrar styrelsen bekräftande nedannämnda poster under *utgifter* följande:

Vid beräkningen av kostnaden för *utspisning* hade tagits till utgångspunkt motsvarande kostnad per vård dag vid Salbohed under år 1918, vilken uppgått till 2: 71 kronor. Under år 1919 hade motsvarande belopp stigit till 3: 59 kronor. För år 1920 föreläge ännu icke uppgifter i detta hänseende. Med hänsyn dels till den prissänkning, som gjort sig gällande sedan år 1919, dels därtill att viss nedsättning av kosthållsstandard ägt rum, dels ock därtill att Venngarnsanstaltens större hushåll borde kunna medgiva lägre genomsnittskostnad än Salbohedsanstaltens, syntes de verkliga utgifterna böra kunna hållas inom den föreslagna vård dagutspisningskostnaden av 2: 50 kronor.

Beträffande posten *beklädnad för vissa å anstalten intagna*, vore att märka, att anstalten uttog en avgift för beklädnad av 1 krona per vårddag. Varken dessa inkomster eller motsvarande utgifter vore emellertid upptagna i föreliggande förslag till stat.

Vid beräkningen av förslagsanslaget för *värme, lyse och elektrisk kraft* hade man utgått från motsvarande kostnader under senaste åren å Venngarn. Då emellertid bränslekostnaderna numera avsevärt nedgått, borde denna post kunna undergå en icke oväsentlig reduktion.

I fråga om *expeditionens* konto, vilket upptog ett förslagsbelopp av 4,000 kronor, uppgåves, att en av de största posterna vore tryckningskostnader för årsberättelsen. Enligt under hand lämnad uppgift belöpte sig dessa kostnader för 1918 års berättelse, vilken tryckts i 1,000 exemplar, till 680 kronor.

Beträffande *övriga allmänna omkostnader* hade det varit önskvärt, att uppgift förelegat om storleken av de belopp, som under de sistförflutna åren utgått till direktören för Venngarnsanstalten såsom gottgörelse för representationskyldighet.

Beträffande *inkomsterna* erinrar socialstyrelsen rörande posten *avgifter för intagna* — vilken post i statförslaget för år 1921 utgår från en vårdavgift av endast 1 krona per vårddag men i det nu framlagda statförslaget för år 1922, i likhet med vad som skett i det av anstaltsstyrelsen i förberörda skrivelse den 29 september 1920 framlagda statförslaget för sistnämnda år, från en vårdavgift av 2 kronor per vårddag — om vad styrelsen i fråga om en dylik förhöjd vårdavgift yttrade i sitt utlåtande av den 8 november 1920 över, bland annat, sistberörda statförslag.

Styrelsen fann sig i berörda utlåtande bära förorda en ännu starkare höjning, nämligen till 3 kronor per vårddag. Till stöd härför anförde styrelsen, i huvudsak, följande.

De erkända och enskilda understödda anstalterna ägde uttaga en vårdavgift av högst 3 kronor, men under Kungl. Maj:ts prövning läge förslag från socialstyrelsen om höjning av detta belopp till 5 kronor. Därest detta förslag förverkligades, föreläge fara för, att statsanstalten, med vårdavgiften höjd endast till 2 kronor, såsom hittills även i fortsättningen skulle draga till sig ansökningar rörande alkoholister, vilka lämpligen skulle kunna vårdas å erkända anstalter. För en starkare höjning av vårdavgiften talade därjämte det förhållandet, att underhållskostnaden enligt det av anstaltsstyrelsen då framlagda förslaget skulle uppgå till över 5 kronor för vårddag, oberäknat kostnaderna för personalens avlöning jämte dyrtidstillägg.

Under återopande av sitt berörda utlåtande framhåller nu socialstyrelsen lämpligheten därav, att höjningen i fråga trädde i kraft samtidigt med överflyttningen till Venngarn. Förevarande inkomstpost skulle i så fall uppgå till 109,500 kronor för år räknat under förutsättning av full beläggning, varigenom statens tillskott till anstaltens driftkostnader skulle avsevärt nedbringas.

I fråga om den formella uppställningen av anstaltens omkostnadsstat och bokföring synas, enligt socialstyrelsens åsikt, ändringar böra genomföras i samband med överflyttningen till Vennngarn i syfte huvudsakligen att möjliggöra ett exakt fastställande av statens verkliga utgifter för statsanstalten genom ett strängt åtskiljande av anstaltens och kungsgårdens inkomster och utgifter. Efter antydande av vissa riktlinjer för detta syftemåls vinnande förklarar emellertid styrelsen, att styrelsen ansåge sig icke böra avgiva några detaljerade förslag rörande omläggningen av anstaltens bokföring, utan syntes detta närmast böra ankomma på anstaltsstyrelsen i samråd med riksräkenskapsverket.

Beträffande de föreslagna beloppen till verkställandet av *flyttning* till Vennngarn samt till *ersättning åt personalen vid Salbohedsanstalten* förklarar sig socialstyrelsen intet hava att invända.

Riksräken-
skapsverket.

I infortrat utlåtande den 14 februari 1921 anför riksräkenskapsverket till en början beträffande nyssberörda av socialstyrelsen ifrågasatta förändring rörande omkostnadsstatens uppställning, att en dylik förändring enligt riksräkenskapsverkets mening icke borde vidtagas utan en ingående utredning. Då med hänsyn till ärendets brådskande natur en sådan utredning icke hunnit nu verkställas, ansåge sig ämbetsverket på grund härav böra tillstyrka, att staten tills vidare i huvudsak erhöle den uppställning, som av anstaltsstyrelsen föreslagits. I samband med uppgörande av statförslag för år 1923 torde sedermera böra tagas i övervägande, huruvida en förändring av uppställningen lämpligen borde företagas.

Vad beträffar frågan om förändrad uppställning av anstaltens räkenskaper, anser riksräkenskapsverket en sådan vara av behovet påkallad. Ämbetsverket hade för avsikt att så snart sig göra läte, efter samråd med anstaltsstyrelsen, uppgöra formulär till räkenskaper för anstalten att tillämpas från tidpunkten för överflyttningen till Vennngarn. Dessa formulär syntes lämpligen böra upprättas i nära överensstämmelse med de formulär till räkenskaper för statens tvångsarbetsanstalter, som under år 1920 uppgjorts inom statsbokföringskommittén. Månatlig granskning inom riksräkenskapsverket av anstaltens räkenskaper torde vidare i samband härmed böra införas från tidpunkten för överflyttningen till Vennngarn.

I fråga om förslaget till *avlöningsstat* framhåller riksräkenskapsverket beträffande de i vissa fall föreslagna förhöjningarna i avlöningsförmånerna, att då avlöningsförmånerna avvägts efter den nu gällande staten för uppfostringsanstalten å Vennngarn, vars personal vore avsedd

att överflyttas till alkoholistanstalten i samband med dennas förläggning till Venngarn, riksräkenskapsverket icke funnit anledning till erinran mot dessa förhöjningar.

Rörande den föreslagna befattningen *assistent* yttrar riksräkenskapsverket följande:

Det nuvarande ekonomiska läget måste givetvis mana till största möjliga sparsamhet i fråga om inrättandet av nya tjänster. Det torde väl i förevarande fall närmast tillkomma riksräkenskapsverket att yttra sig angående befattningens behövlighet med hänsyn till anstaltens ekonomiska förvaltning, och ville det ur denna synpunkt förefalla, som om några bärande motiv för befattningens inrättande icke förelåge. Huruvida befattningen kunde anses motiverad med hänsyn till den egentliga alkoholistvården, undandroge sig ämbetsverkets bedömande. Från direktören vid uppfostringsanstalten hade under hand inhämtats, att avsikten vore, att direktören efter överflyttningen till alkoholistanstalten fortfarande skulle handhava övervakandet av de från uppfostringsanstalten villkorligt frigivna, varför han icke i full utsträckning kunde komma att ägna sig åt alkoholistvården. Socialstyrelsen, som det närmast torde tillkomma att bedöma frågan från synpunkten av alkoholistvårdens behöriga fullgörande, hade visserligen icke direkt avstyrkt befattningens inrättande men dock ställt sig tveksamt emot dess behövlighet.

Ur riksräkenskapsverkets synpunkter finner sig därför ämbetsverket sakna anledning tillstyrka befattningens uppförande i staten.

Mot de föreslagna *befattningarna i övrigt* finner riksräkenskapsverket, med hänsyn till det beräknade större antalet internerade samt det i förhållande till Salbohedsanstalten större jordbruket å Venngarn, icke skäl till erinran förefinnas.

Riksräkenskapsverket anser sig i fråga om anstaltsstyrelsens förslag till avlöningsstat slutligen böra påpeka, att bestämmelsen om husmoderns rätt till fri kost syntes hava uteglömts ävensom att, därest ur staten uteslötes den ovannämnda assistentbefattningen, statens slutsumma skulle — inräknat ersättning till extra personal och vikariatsersättningar — begränsas till 38,395 kronor.

I fråga om anstaltsstyrelsens förslag till *omkostnadsstat* anser sig riksräkenskapsverket till en början böra erinra därom, att förslagsanslaget till driftkostnader för statens vårdanstalt å Salbohed för alkoholister under de senaste åren betydligt överskridits. Härom anför ämbetsverket:

Sålunda utvisade 1919 års anslag, som i riksstaten uppförts med kronor 23,000:— en brist å icke mindre än kronor 152,000:74, i vilket belopp inginge kronor 44,000:74, som åtgått till täckande av i anstaltens räkenskaper balanserad brist från år 1918. Och 1920 års anslag, som i riksstaten uppförts med kronor 49,225:—, utvisade en brist å kronor 75,954:95. Den korta tid, som stått ämbetsverket till buds för remissens besvarande, hade icke medgivit någon mera

ingående utredning angående anslagsbehovet med utgångspunkt från 1919 och 1920 års siffror, helst som anstaltens bokslut för sistnämnda år ännu icke föreläge färdigt. Av 1919 års brist syntes i runt tal 50,000 kronor hänföra sig till nyanskaffningar och reparationer, som stode i samband med anstaltens förflyttning till Salbohed. Omkring 45,000 kronor syntes hänföra sig till sådana utgiftsposter, som under kristiden i allmänhet haft att uppvisa överskridanden, såsom utspisning, beklädnad, värme, lyse och tvätt. Utgiftsposten diverse utgifter utvisade ett överskridande av i runt tal 13,000 kronor. Under denna rubrik inrymdes bland annat utgifter för resekostnader, skjutsar och frakter samt för expeditionen. Utgifterna av nu nämnda slag torde ogynnsamt hava påverkat av anstaltens olämpliga belägenhet.

Beträffande nedan angivna poster under *utgifterna* anför riksräkenskapsverket följande:

Utspisning. Denna utgiftspost hade beräknats till kronor 96,725: —, varvid styrelsen utgått från ett portionspris av kronor 2: 50. I motiveringen hade styrelsen angivit utspisningskostnaden per dag och person under år 1918 till kronor 2: 71. Denna siffra hade erhållits på så sätt, att hela utspisningskostnaden, personalens kost inberäknad, fördelats på antalet vård dagar. Den verkliga kostnaden för de internerades kost hade år 1918 uppgått till endast kronor 2: 38 per dag och person samt understege sålunda med 33 öre den av styrelsen uppgivna. Det ville på grund härav förefalla, som om det av styrelsen i statförslaget beräknade dagspriset kunde reduceras till åtminstone kronor 2: 20. Riksräkenskapsverket ansåge det icke vara uteslutet, att en ytterligare sänkning skulle kunna vidtagas med hänsyn till den redan inträdda allmänna prissänkningen. Då emellertid ämbetsverket icke hade sig bekant, i vad mån anstaltsstyrelsen i sin beräkning tagit hänsyn till den redan inträdda och ytterligare väntade prissänkningen, och då vidare någon noggrannare utredning icke kunnat medhinnas, hade ämbetsverket icke ansett sig kunna påyrka en större sänkning än till kronor 2: 20. Utspisningssumman skulle vid sådant förhållande kunna beräknas till kronor 85,118: —.

Värme, lyse och elektrisk kraft hade i den föreslagna staten beräknats till kronor 43,050: —. Från uppfostringsanstalten å Venngarn hade under hand inhämtats, att motsvarande kostnad vid nämnda anstalt under år 1920 beräknats hava uppgått till omkring kronor 35,000: —. Riksräkenskapsverket ansåge på grund härav, att ifrågakostnaden utgiftspost i staten kunde begränsas till sistnämnda belopp.

Fastighetens underhåll hade upptagits till kronor 7,000: —. I uppfostringsanstaltens stat för år 1921 hade motsvarande kostnad för nämnda år beräknats till kronor 6,000: —. Från uppfostringsanstalten hade under hand inhämtats, att kostnaderna under år 1920 uppgått till omkring kronor 5,000: —. Vid utgiftspostens beräkning för här ifrågakostnaden stat torde man kunna utgå från sistnämnda summa med tillägg av exempelvis kronor 500: — för flitpenningar. Riksräkenskapsverket hade i enlighet härmed ansett posten böra upptagas med kronor 5,500: —.

Underhåll och anskaffning av jordbruksinventarier. Det måste, enligt riksräkenskapsverkets åsikt, anses principiellt oriktigt, att dylika kostnader uppfördes i staten i stället för att inräknas bland jordbrukets driftkostnader. Jordbruket borde nämligen bära alla med detsamma förenade omkostnader, enär

i annat fall den å inkomstsidan upptagna nettoinkomsten från jordbruket komme att giva en falsk bild av jordbrukets avkastningsförmåga. Riksräkenskapsverket finge i anledning härav föreslå, att nämnda utgiftspost uteslötes ur staten samt att posten »nettoinkomst av jordbruket och trädgården» å inkomstsidan i motsvarande mån minskades.

I fråga om *inkomsterna* anför riksräkenskapsverket rörande nedan-nämnda titlar följande:

Avgifter. Dessa hade av anstaltsstyrelsen upptagits till 1 krona per dag för innevarande år samt till 2 kronor per dag för år 1922. Socialstyrelsen hade däremot föreslagit, att avgiften måtte sättas till 3 kronor per dag, samt att förhöjningen till detta belopp måtte träda i kraft redan samtidigt med anstaltens förflyttning till Venn garn. Riksräkenskapsverket ansåge de av socialstyrelsen förebragta skälen tala för en sådan förhöjning av avgiften. Ifrågavarande inkomstpost skulle härigenom kunna i staten upptagas med kronor 109,500 för år räknat.

Nettoinkomst av jordbruket och trädgården. Under hänvisning till vad riksräkenskapsverket yttrat i fråga om underhåll och anskaffning av jordbruksinventarier hemställde ämbetsverket, att denna inkomstpost i staten måtte uppföras med endast kronor 19,000.

Statens tillskott. Med iakttagande av vad riksräkenskapsverket i det föregående anført, skulle statens tillskott kunna upptagas till betydligt reducerade belopp, nämligen till kronor 12,234 för senare hälften av år 1921 och till kronor 21,468 för år 1922. Ifrågavarande bägge belopp torde böra avrundas till respektive kronor 12,300 och kronor 21,500, varvid motsvarande förhöjningar samtidigt lämpligen kunde vidtagas å utgiftssidan för posten »övrige allmänna omkostnader».

Rörande kostnaden för anstaltens *flyttning till Venn garn*, vilken kostnad anstaltsstyrelsen förslagsvis beräknat till 1,500 kronor, anser riksräkenskapsverket, att densamma, mot vars beräknade storlek ämbetsverket icke hade något att erinra, borde uppföras såsom en post i omkostnadsstaten för senare delen av år 1921.

I anslutning till det anförda avger riksräkenskapsverket följande förslag till omkostnadsstater för respektive senare halvåret 1921 och år 1922:

	Juli—dec. 1921.	År 1922.
<i>Utgifter:</i>		
Utspisning för 6 funktionärer och 100 intagna à 2: 20	42,559 —	85,118 —
Beklädnad för vissa å anstalten intagna	500 —	1,000 —
Beklädnadsersättning för personal	675 —	1,350 —
Värme, lyse och elektrisk kraft	17,500 —	35,000 —
Tvätt och renhållning	3,000 —	6,000 —
Fastighetens underhåll	2,750 —	5,500 —
Underhåll och anskaffning av anstaltsinventarier	3,000 —	6,000 —
Sjukvård	2,500 —	5,000 —
Expeditionen	2,000 —	4,000 —
Resekostnader och skjutsar för personal m. fl.	1,250 —	2,500 —
Frakter och skjutsar för diverse ändamål	750 —	1,500 —
Flyttning till Venngarn	1,500 —	—
Övriga allmänna omkostnader	1,066 —	2,032 —
Summa kronor	79,050 —	155,000 —
<i>Inkomster:</i>		
Avgifter för 100 intagna à 3 kronor per dag	54,750 —	109,500 —
Nettoinkomst av verkstadsarbetet	2,500 —	5,000 —
Nettoinkomst av jordbruket och trädgården	9,500 —	19,000 —
Statens tillskott	12,300 —	21,500 —
Summa kronor	79,050 —	155,000 —

I fråga om den budgettekniska behandlingen av utgifterna för år 1921 efter anstaltens förflyttning till Venngarn, är det, anser riksräkenskapsverket, lämpligast, att dessa utgifter helt och hållet skiljas från utgifterna för anstalten under den tid av innevarande år, då densamma är förlagd till Salbohed. De beräknade kostnaderna för tiden efter flyttningen till Venngarn torde sålunda, framhåller ämbetsverket, med hela sitt belopp böra uppföras i 1921 års tilläggsstat. Anslagen till Salbohedsanstalten torde i enlighet härmed komma att uppvisa besparingar till omkring halva anslagsbeloppen, vilka besparingar sedermera vid riksbokslutet tillföras kassafonden.

På grund av det anförda framhåller riksräkenskapsverket såsom sin åsikt, att dels å tilläggsstaten för år 1921 böra äskas dels ett förslagsanslag med beteckningen högst å kronor 19,200 till avlöningar och vikariatsersättningar åt befattningshavare vid statens vårdanstalt för

alkoholister å Venngarn samt ett förslagsanslag å 12,300 kronor till driftkostnaderna i övrigt vid samma anstalt, dels ock att å riksstaten för år 1922 böra till motsvarande ändamål under sistnämnda år begäras ett förslagsanslag med beteckningen högst å 38,395 kronor och ett förslagsanslag å 21,500 kronor.

För anstaltsstyrelsens framställning angående *ersättning till personalen vid Salbohedsanstalten* för mistade platser vid ogynnsam tidpunkt hava enligt riksräkenskapsverkets förmenande inga övertygande skäl förebrotts. Endast för det fall att personalen anställdes med viss uppsägningstid och denna icke hunnit utlöpa vid tidpunkten för anstaltens förflyttning, torde enligt ämbetsverket krav på ersättning med fog kunna framställas. I sådant fall anser ämbetsverket ersättning böra anvisas från de i 1921 års riksstat uppförda anslagen till Salbohedsanstalten, varigenom besparingarna å ifrågavarande anslag komma att i motsvarande mån minskas.

Slutligen anser riksräkenskapsverket förtjäna framhållas, att föreståndaren och assistenten samt eventuellt även ytterligare personal vid Salbohedsanstalten för redovisningens fullgörande torde behöva bibehållas i tjänst viss tid efter anstaltens flyttning till Venngarn. Avlöningen till denna personal under ifrågavarande tid torde, säger ämbetsverket, böra utgå av de till Salbohedsanstalten å innevarande års riksstat anvisade medlen.

Vad först angår den av Salbohedsstyrelsen föreslagna *avlöningsstaten*, som är avsedd att träda i tillämpning från och med tidpunkten för alkoholistanstaltens förflyttning till Venngarn, har statens slutsumma, i förhållande till slutsumman för den nu för år 1921 fastställda, höjts från 18,910 kronor till 34,945 kronor eller med 16,035 kronor. Denna höjning är beroende dels därpå, att antalet befattningshavare ökats från 10 till 19, dels ock på vissa föreslagna förhöjningar i avlöningsförmånerna.

Departements-
chefen.

Ökningen av antalet befattningshavare har i statförslaget skett på det sätt, att dels nuvarande antalet vårdare ökats från 5 till 12 och dels i staten nyuppförts en assistent — utöver den nuvarande assistenten och räkenskapsföraren, som i stället skulle benämnas räkenskapsförare — ävensom en maskinist. Mot ifrågavarande personalökning finner jag icke anledning till erinran med hänsyn till den beräknade större beläggningen och det mera omfattande jordbruket å Venngarn. Härvid undantager jag dock förslaget om assistentbefattningen. Rörande behovet av denna befattning har socialstyrelsen ställt sig tveksam, medan riksräkenskapsverket för sin del förklarar sig sakna anledning till styrka densamma.

För min del finner jag icke fullt övertygande skäl framlagda för att åtminstone för närvarande uppföra befattningen i staten. Vid befattningens uteslutande torde den i förslagsstaten jämväl upptagne räkenskapsföraren — liksom för närvarande i staten för Salbohedsanstalten — böra benämnas assistent och räkenskapsförare. Maskinistens avlöning är i staten upptagen till samma belopp som i nuvarande staten för uppfostringsanstalten å Venngarn. Häremot har jag intet att invända.

Förhöjningar i avlöningar hava vidtagits på det sätt, att föreståndare — för vilken föreslås benämningen direktör — räkenskapsförare, husfader och husmoder, vilkas avlöningar för närvarande i staten upptagas för år med respektive kronor 3,900, 2,050, 1,700 och 585 kronor, i stället skulle erhålla respektive kronor 4,350, 2,550, 2,050 och 675. Tillika skulle befallningsmannen, som nu åtnjuter avlöning av 1,700 kronor, utbytas mot en lantbruksinspektör med en avlöning av 2,550 kronor och arvodet till predikanten förhöjas från 600 kronor till 1,200 kronor, varjämte en av vårdarna, vilken tillika skulle tjänstgöra som rättare, härför skulle, utöver vårdaravlöningen 1,275 kronor, uppbära ett särskilt arvode å 200 kronor.

Då de sålunda föreslagna förhöjda avlöningsförmånerna avvägs efter den nu gällande staten för uppfostringsanstalten vid Venngarn, vars personal — såsom även mig synes lämpligt — skulle i möjlig mån överflyttas till alkoholistanstalten vid dess förläggning därstädes, har jag, i likhet med i ärendet hörda myndigheter, intet att erinra i denna del. Emellertid har, såsom riksräkenskapsverket påpekat, i statförslaget ej upptagits förmånen av fri kost för husmodern. Såsom nämnda ämbetsverk antytt och enligt vad jag från ordföranden i Salbohedsstyrelsen inhämtat, beror detta endast på ett förbiseende, då för närvarande såväl husmodern vid Salbohedsanstalten som husmodern vid uppfostringsanstalten å Venngarn åtnjuta dylik förmån. Med hänsyn härtill torde alltså staten böra kompletteras härutinnan. För utbyte av benämningen föreståndare mot direktör finner jag giltiga skäl vara förebragta.

Vid granskning av de i anmärkningarna till staten upptagna bestämmelserna har jag funnit anledning till ett par erinringar. Här har föreslagits, att, därest direktören tillika ombesörjer läkarvården eller predikantens göromål, honom må kunna tilläggas härför upptaget arvode. Bestämmelsen är lika med den i nuvarande staten för Salbohed för föreståndaren upptagna. Då emellertid predikantarvodet nu är föreslaget att höjas till 1,200 kronor eller till samma belopp, som för närvarande är upptaget till predikanten vid uppfostringsanstalten vid Venngarn och även avlöningen till direktören för alkoholistanstalten vid Venngarn föreslagits lika med den till direktören vid uppfostringsanstalten därstä-

des nu utgående, anser jag samma bestämmelse i avlöningshänseende böra gälla vid ett förenande av direktörs- och predikantsbefattningarna. Denna bestämmelse i staten för uppfostringsanstalten medger direktören endast rätt att åtnjuta så stor del av predikantarvodet, som Kungl. Maj:ts bestämmer. Staten för alkoholistanstalten torde alltså böra erhålla förändrad bestämmelse härom, i samband varmed motsvarande stadgande torde böra meddelas för det fall att direktören tillika besörjer läkarvården vid anstalten.

Den andra erinran, jag har att framställa, är av mera formell art. Enligt bestämmelse i nuvarande staten för Salbohed må befattningshavare vid anstalten i fråga om ålderstillägg räkna sig tillgodo tid, varunder han varit innehavare av motsvarande eller jämförlig befattning vid statens vårdanstalt vid Venngarn. Nu föreslår Salbohedsstyrelsen en bestämmelse, att befattningshavare bör få räkna sig tillgodo dylik tjänstetid vid Salbohed samt vid uppfostringsanstalten å Venngarn. Givet är emellertid, att befattningshavare nu såsom tillförne även bör få räkna sig till godo tjänstgöring från den tid, Venngarn förra gången var upplåten till alkoholistanstalt. Bestämmelsen i fråga torde därför böra kompletteras i enlighet härmed.

Vid bifall till vad jag föreslagit skulle avlöningsstaten för alkoholistanstalten vid Venngarn — uppställd för år — erhålla följande utseende, under tiden 1 juli 1921—31 december 1922:

	Oreducerat belopp	Pensionsavgift motsvarande belopp	Reducerat belopp	Tjänstgöringspenningar	Arvode för särskilt uppdrag	Summa
1 direktör	3,000	150	2,850	1,500	—	¹⁾ 4,350
1 assistent och räkenskapsförare	1,600	50	1,550	1,000	—	²⁾ 2,550
1 lantbruksinspektör	1,600	50	1,550	1,000	—	²⁾ 2,550
1 husfader	1,200	50	1,150	900	—	³⁾ 2,050
1 maskinist	1,000	30	970	550	—	⁴⁾ 1,520
1 vårdare (tillika rättare)	800	25	775	500	200	⁴⁾ 1,475
1 vårdare	800	25	775	500	—	⁴⁾ 1,275
10 vårdare	8,000	250	7,750	5,000	—	⁴⁾ 12,750
1 husmoder, jämte fri kost	700	25	675	—	—	⁵⁾ 675
Läkararvode	—	—	—	—	—	⁶⁾ 2,000
Predikantarvode	—	—	—	—	—	⁶⁾ 1,200
Summa kronor	—	—	—	—	—	32,395

¹⁾ Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.

²⁾ » 5 » » » » » 400 » » » 10 » » » 400 »

³⁾ » 5 » » » » » 200 » » » 10 » » » 200 »

⁴⁾ » 5 » » » » » 100 » » » 10 » » » 100 »

⁵⁾ » 5 » » » » » 50 » » » 10 » » » 50 »

⁶⁾ Därför fria resor.

(Forts.)

(Forts.)

Ann. Med undantag av läkare och predikant erhålla alla fri bostad, fri uppvärmning (eller bränsle) eventuellt elektrisk belysning (enligt styrelsens bestämmande). Huggning och sågning av bränsle ävensom armatur och lampor för elektrisk belysning bekostas dock alltid av befattningshavaren. Maskinist, vårdare och husmoder erhålla beklädnadsersättning, de förra med 100 kronor vardera, den senare med 50 kronor per år. Befattningshavare må kunna tilldelas trädgårds- eller planteringsland (enligt styrelsens bestämmande). Därest direktören tillika ombesörjer läkarvården eller predikantens göromål, må honom kunna tilläggas så stor del av läkararvodet eller predikantarvodet, som Kungl. Maj:t bestämmer. För det fall direktören åtnjuter båda de för befattningen uppförda ålderstilläggen, skall det pensionsavgift motsvarande belopp, som skall avdragas å lönen, utgöra 200 kronor. Befattningshavare vid anstalten må tillåtas att ifråga om rätt till ålderstillägg räkna sig tillgodo tid, varunder han varit innehavare av motsvarande eller jämförlig befattning vid statens vårdanstalt för alkoholister vid Venn-garn eller å Salbohed eller vid statens uppfostringsanstalt för minderåriga manliga förbrytare å Venn-garn.

Därest lakaren och predikanten icke enligt avtal med styrelsen äga att genom anstaltens försorg åtnjuta fria resor, erhålla de resekostnadsersättning, lakaren enligt tredje klassen och predikanten enligt fjärde klassen i resereglementet, att utgå från det som bidrag till driftkostnader för anstalten beviljade förlagsanslaget.

Avlöningsstaten skulle sålunda sluta å 32,395 kronor. Häri är dock ej medräknat det av Salbohedsstyrelsen föreslagna belopp å 6,000 kronor till extra personal och vikariatsersättningar. Mot detta belopp har jag, i likhet med socialstyrelsen och riksräkenskapsverket, intet att invända. Totalsiffran för avlöningar och vikariatsersättningar åt personal skulle sålunda sluta å 38,395 kronor.

Vad därefter angår *omkostnadsstaten* har socialstyrelsen framställt som ett önskemål, att densamma vid alkoholistanstaltens förflyttning till Venn-garn måtte erhålla förändrad uppställning, syftande till en skarpare åtskillnad mellan själva anstalten och jordbruket, i samband varmed socialstyrelsen föreslagit en förändrad uppställning av anstaltens räkenskaper. Vad beträffar förstnämnda önskemål finner jag, i likhet med riksräkenskapsverket och på av detta ämbetsverk anförda skäl, att frågan om förändring av statens uppställning först bör tagas under överbägande i samband med uppgörande av stafförslag för år 1923, därvid förslag i ämnet torde böra avgivas av anstaltsstyrelsen i samråd med riksräkenskapsverket. Den ifrågasatta förändringen i uppställningen i anstaltens räkenskaper torde åter snarast böra ske i anslutning till de av riksräkenskapsverket härför antydda riktlinjerna. Såsom framgår av det ovan anförda, har ock sistnämnda ämbetsverk för avsikt att inom närmaste tiden vidtaga åtgärder i sådant syfte.

Beträffande de i anstaltsstyrelsens förslag till omkostnadsstat upptagna titlarna hava erinringar beträffande beräknade beloppen gjorts såväl av socialstyrelsen som särskilt av riksräkenskapsverket.

Vidkommande posterna under *utgifter* framhåller socialstyrelsen rörande posten *beklädnad för vissa å anstalten intagna*, att anstalten ut-

tager en avgift för beklädnad av 1 krona för vårddag, men att varken dessa inkomster eller motsvarande utgifter upptagits i statförslaget.

Enligt vad på förfrågan från anstaltsstyrelsen meddelats, hade det sin riktighet, att anstalten utkrävde en avgift av 1 krona för dag av de nykterhetsnämnder och andra ansvariga, vilka icke föredroge att hålla de intagna med kläder in natura under anstaltstiden. Då denna anordning icke inverkade på anstaltens ekonomi, och det på förhand icke låte sig beräkna, vilkendera utvägen nykterhetsnämnderna och andra vederbörande föredroge i de särskilda fallen, hade denna affär mellan anstalten och de ansvariga aldrig berörts i statförslagen beträffande Salbohed, varför det så mycket mindre ansetts böra äga rum i förslaget till den provisoriska staten för alkoholistanstalten å Venngarn.

Med hänsyn till vad anstaltsstyrelsen upplyst finner jag socialstyrelsens ifrågavarande anmärkning icke böra föranleda någon åtgärd beträffande utgiftspostens beräkning.

I fråga om *expeditionens* konto, vilken upptager ett förslagsbelopp å 4,000 kronor, påpekar socialstyrelsen, i anledning av anstaltsstyrelsens uppgift att en av de största posterna å detta konto vore tryckningskostnaden för årsberättelsen, att dessa kostnader för 1918 års berättelse, som trycktes i 1,000 exemplar, belöpte sig till 680 kronor.

I anledning av denna anmärkning har ordföranden för anstaltsstyrelsen, på förfrågan, — jämte vitsordande av uppgifterna angående 1918 års berättelse — meddelat, att tryckningskostnaden för 1919 års berättelse utgjort 545 kronor för endast 500 exemplar, och att expeditionskostnadskontot år 1920 för 55 internerade uppgått till 3,000 kronor, på grund varav man nu beräknat kontot för 100 intagna till 4,000 kronor. Med hänsyn till berörda upplysningar anser jag icke någon nedsättning böra ske av sistnämnda belopp, mot vilket riksräkenskapsverket ej heller framställt någon erinran.

I posten *övriga allmänna omkostnader* förklarar sig anstaltsstyrelsen även hava räknat med ersättning till direktören för honom åvilande representationsskyldighet under hänvisning till att direktören vid den nuvarande uppfostringsanstalten å Venngarn erhåller dylik gottgörelse. I anledning härav framhåller socialstyrelsen, att det varit önskvärt, att uppgift förelegat om storleken av de belopp, som under de sistförflutna åren i sådant avseende utgått till sistnämnde befattningshavare.

Enligt vad jag inhämtat, är i vederbörande anslagspost i uppfostringsanstaltens utgiftsstat beräknat ett maximibelopp å högst 500 kronor för ifrågavarande ändamål. Det erforderliga beloppet för år bestämmes av styrelsen för nämnda anstalt inom berörda kostnadsram.

Enahanda tillvägagångssätt har nu förordats av Salbohedsstyrelsen, som på förfrågan uppgivit sig hava kalkylerat med ungefär nyssberörda maximibelopp å 500 kronor. Jag delar Salbohedsstyrelsens uppfattning, att en förmån av antytt slag jämväl bör tillkomma direktören vid en blivande alkoholistanstalt å Venngarn, och finner jag det hittills för uppfostringsanstalten därstädes beräknade maximibeloppet skäligt ävensom det för detsamma närmare fixerande iakttagna förfaringssättet lämpligt. Vid sådant förhållande torde nu ifrågavarande post, som av riksräkenskapsverket lämnats utan anmärkning, upptagas till av Salbohedsstyrelsen föreslaget belopp.

I fråga om den första posten under *inkomster*, nämligen *avgifter för intagna*, har socialstyrelsen föreslagit, att densamma bör baseras på en vårdavgift av 3 kronor för dag från och med den 1 juli 1921 i stället för av Salbohedsstyrelsen beräknade vårdavgifter av 1 krona för dag under senare halvåret 1921 och 2 kronor för dag under år 1922, därvid socialstyrelsen närmast hänfört sig till ett från styrelsens sida framfört förslag om rätt för de erkända och enskilda alkoholistanstalterna att höja vårdavgiften till 5 kronor för dag.

Jag tillåter mig i anledning härav erinra, att jag vid anmälan till årets statsverksproposition av frågan om vissa anslag till alkoholistvården — femte huvudtiteln punkten 30 — även med tillstyrkan framlade styrelsens berörda förslag inför Kungl. Maj:t under framhållande att, därest riksdagen icke däremot framställde erinran, gällande kungörelse angående statsbidrag till driftkostnaderna vid alkoholistanstalter borde undergå härav påkallad ändring.

I anslutning härtill och på övriga av socialstyrelsen anförda skäl finner jag, i likhet med riksräkenskapsverket, den ifrågasatta höjningen av vårdavgiften till statens ifrågavarande alkoholistanstalt böra utgå med 3 kronor för dag att tillämpas från och med den 1 juli 1921. Vid sådant förhållande bör förevarande inkomstpost, i enlighet med socialstyrelsens av riksräkenskapsverket biträdda förslag, beräknas till 109,500 kronor för år räknat.

Riksräkenskapsverket har, såsom framgår av det ovan anförda, beträffande *utgifterna* föreslagit dels kraftiga reduceringar av flera poster, dels ock — under förutsättning av motsvarande minskning av posten »nettoinkomst av jordbruket och trädgården» å inkomstsidan — uteslutande av posten *underhåll och anskaffning av jordbruksinventarier*, och har ämbetsverket härigenom kunnat högst avsevärt nedbringa inkomstposten *statens tillskott*, nämligen till, i avrundade tal, 12,300 kronor för senare halvåret 1921 och 21,500 kronor för år 1922. På grundvalen härav, och

med hänsyn tagen till den av socialstyrelsen förordade ändrade beräkningen av inkomstposten *avgifter*, har ämbetsverket uppgjort nya förslag till omkostnadsstater för senare hälften av år 1921 samt för år 1922, slutande den förra å 79,050 kronor och den senare å 155,000 kronor. Då jag till alla delar godtager de skäl, riksräkenskapsverket anfört till stöd för de av ämbetsverket föreslagna ändringarna i anstaltsstyrelsens statförslag, får jag även för min del biträda ämbetsverkets ifrågavarande förslag till omkostnadsstater, att läggas till grund för beräkningen av vederbörliga anslag.

I fråga om den budgettekniska behandlingen av utgifterna för år 1921 efter anstaltens förflyttning till Venngarn delar jag den av riksräkenskapsverket uttalade åsikten, att dessa utgifter lämpligast böra helt skiljas från utgifterna under året för anstalten under dess förläggning å Salbohed och att sålunda de beräknade kostnaderna för tiden efter flyttningen till Venngarn böra med hela sitt belopp uppföras i 1921 års tilläggsstat.

Den av anstaltsstyrelsen förslagsvis beräknade kostnaden för *flyttning till Venngarn* å 1,500 kronor har riksräkenskapsverket i sitt förslag till omkostnadsstat för senare halvåret 1921 uppfört såsom särskild utgiftspost. Mot detta förfaringssätt synes mig intet vara att invända.

Beträffande anstaltsstyrelsens förslag angående *ersättning till personal vid Salbohedsanstalten* för flyttning vid ogynnsam tidpunkt delar jag riksräkenskapsverkets mening, att dylik ersättning må kunna med fog framställas endast för det fall, att befattningshavare anställts med viss uppsägningstid, som icke hunnit utlöpa vid tidpunkten för anstaltens flyttning. Dylika framställningar böra givetvis underkastas noggrann prövning av Kungl. Maj:t; och torde eventuella ersättningsbelopp böra utgå från de i 1921 års riksstat uppförda anslagen till Salbohedsanstalten. Från berörda anslag torde även, på sätt riksräkenskapsverket förordat, ersättning böra utgå till sådana befattningshavare vid Salbohedsanstalten, som för redovisningens fullgörande kunna behöva bibehållas i tjänst efter anstaltens flyttning till Venngarn.

Såsom ovan nämnts har jag, med ledning av vissa preliminära beräkningar, i det vid statsverkspropositionen, femte huvudtiteln, fogade statsrådsprotokollet uppgivit att, under förutsättning av att Salbohedsanstalten den 1 juli 1921 flyttades till Venngarn, utöver för år 1921 förut anvisade medel skulle erfordras ett förslagsanslag, högst, 9,500 kronor till avlöningar och vikariatsersättningar och ett förslagsanslag å 35,300 kronor till bidrag för driftkostnaderna i övrigt, vilka belopp även för berörda ändamål beräknats å tilläggsstaten. Riksräkenskapsverket före-

slår för sin del, att å nämnda tilläggsstat för nyssberörda ändamål äskas respektive 19,200 kronor och 12,300 kronor. Detta förslag innebär beträffande det förra anslaget en ökning å 9,700 kronor men beträffande det senare anslaget en minskning å icke mindre än 23,000 kronor, varför riksräkenskapsverkets förslag i förhållande till nämnda beräkningar medger en total minskning av merkostnaden i fråga å 13,300 kronor.

För år 1922 har i årets statsverksproposition för en alkoholistanstalt å Venngarn beräknats ett förslagsanslag, högst, 23,000 kronor till avlöningar och vikariatsersättningar samt ett förslagsanslag av 50,000 kronor till bidrag för driftkostnaderna i övrigt.

Riksräkenskapsverket föreslår, att till motsvarande ändamål under nämnda år äskas ett förslagsanslag, högst, 38,395 kronor samt ett förslagsanslag å 21,500 kronor. Beträffande anslaget till avlöningar och vikariatsersättningar innebär ämbetsverkets förslag en ökning å 15,395 kronor, men ifråga om anslaget till bidrag för driftkostnaderna i övrigt en minskning till belopp av 28,500 kronor. Förslaget i sin helhet utvisar alltså i förhållande till nyssberörda beräkningar en besparing å 13,105 kronor.

Då dessa kalkyler rörande kostnaderna för förläggningen till Venngarn i sin helhet synas mig väl grundade, får jag förorda *dels* att å tilläggsstaten för år 1921 äskas till avlöningar och vikariatsersättningar åt befattningshavare vid en statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholister ett förslagsanslag, högst, 19,200 kronor samt till bidrag för driftkostnaderna i övrigt för samma anstalt ett förslagsanslag av 12,300 kronor, *dels ock* att å riksstaten för år 1922 för motsvarande ändamål begäras ett förslagsanslag, högst, 38,395 kronor samt ett förslagsanslag av 21,500 kronor.

Jag övergår härefter till att behandla den av socialstyrelsen den 7 februari 1921 gjorda framställningen om anordnande å Ventholms kungsgård av en ny statens vårdanstalt för alkoholister. Såsom förut antytts har styrelsen vid handläggningen av ifrågavarande ärende haft biträde av särskilda av Kungl. Maj:t tillkallade sakkunniga. Dessa hava utgjorts av ledamöterna av riksdagens första kammare redaktören C. G. Ekman och t. f. överinspektören för sinnessjukvården D. A. Petrén samt direktören vid statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö C. G. Reuter-crona. Samtliga sakkunniga hava, enligt vad styrelsen meddelar, biträtt den av styrelsen gjorda framställningen.

Sedan socialstyrelsen till en början erinrat om frågans behandling av statsmakterna under förra året samt om de utfärdade bestämmelserna

Anordnande
av en ny
statens vård-
anstalt å
Ventholms
kungsgård
för alko-
holister.
Social-
styrelsen.

rörande överflyttning till och direkt intagning å den nya Svartsjöanstalten för alkoholister — i sammanhang varmed meddelats dels att under år 1920 beslutats om överflyttning till nämnda anstalt av 15 å Salbohedsanstalten intagna, som genom rymning, arbetsvägran eller svårhanterlighet i övrigt ansetts äventyra disciplinen å Salbohedsanstalten, medan däremot i intet fall förordnats om direkt intagande, dels ock att dittills under år 1921 icke i något fall beslutats om intagande å Svartsjöanstalten — yttrar styrelsen rörande innebörden av beslutet om berörda anstalts inrättande i huvudsak följande:

Beslutet innebure en väsentlig och synnerligen påkallad förstärkning av organisationen av alkoholistvården, varigenom denna sattes i stånd att särskilja de svårhanterliga alkoholisterna från de mera godartade bland de intagna och såmedelst kunna, ifråga om vården av dessa senare, återvinna den prägel av uppfostringsanstalt för förbättringsmöjliga och återuppliva den goda anda bland de intagna, som tidigare varit rådande, innan de kriminella och antisociala elementen kommit att utgöra så stor del bland dem. Den förhoppning, som riksdagen uttalade i sin skrivelse i ärendet, att möjligheten till överflyttning av de mest svårhanterliga alkoholisterna till en sålunda anordnad anstalt å Svartsjö från statsanstalten vid Salbohed skulle komma att utöva en mycket god inverkan på anstaltsvården därstädes, hade sålunda besannat sig. Upprättandet av Svartsjöanstalten torde dessutom komma att medföra en väsentlig stegring av alkoholistlagens allmänpreventiva effekt.

Om ock sålunda 1920 års beslut i anstaltsfrågan i åtskilliga avseenden visat sig vara mycket fördelaktigt, har det dock, yttrar vidare styrelsen, ingalunda rått bot på de viktigaste av de missförhållanden och olägenheter, som vidlåda den statliga alkoholistvården och som utgjorde väsentliga anledningen till socialstyrelsens och statsanstaltsstyrelsens gemensamma framställning i ämnet av år 1919. Att även riksdagen förutsåg detta, framgår, säger styrelsen, bland annat av dess uttalande, att anordningen med Svartsjöanstalten, som läte sig omedelbart åvägabringas, icke behövde i något avseende föregripa en framtida, större och mera definitiv lösning av frågan om anstaltsorganisationen för alkoholistvården. Den nuvarande förläggningens svåraste brister äro, framhåller styrelsen, otillräckligheten på platser samt Salbohedsanstaltens synnerligen olämpliga läge för vård av även jämförelsevis godartade tvångsinternerade alkoholister.

I fråga om platsbristen framhåller styrelsen, i likhet med vad som skett i styrelsens och Salbohedsanstaltens förberörda skrivelse den 8 november 1920, att denna icke blivit avhjälpt genom inrättande av Svartsjöanstalten på grund av bestämmelserna om dess användning för endast vissa kategorier samt hänför sig vidare till de förut meddelade

statistiska uppgifterna rörande beläggningsförhållandena under år 1920, vilka uppgifter utvisade, att sammanlagda antalet befintliga alkoholister å statens — inklusive Svartsjöanstalten — och andra inom den organiserade alkoholistvården verksamma anstalter under nämnda år ökats med 73,5 procent.

Salbohedsanstaltens förnämsta och i och för sig avgörande bristfällighet består emellertid, framhåller styrelsen, däri, att den helt och hållet saknar det avskilda fredade läge, som en dylik anstalt ovillkorligen måste äga för att kunna utöva sin verksamhet på ett ändamålsenligt sätt. Styrelsen lämnar härvid en redogörelse för anstaltens läge såväl i förhållande till grannskapet som med avseende å de olika anstaltsbyggnadernas belägenhet i förhållande till varandra samt för därur härflytande vådor ur vårdsynpunkt. Då en dylik redogörelse av i huvudsak enahanda innehåll återfinnes i förberörda proposition nr 260 år 1920 (s. 15—16), tillåter jag mig emellertid hänvisa till denna.

På grund av anförda omständigheter har socialstyrelsen icke ansett riksdagens förenämnda beslut i anstaltsfrågan böra hindra ett upptagande redan nu av spörsmålet om den statliga alkoholistanstaltens definitiva ordnande. På hösten 1920, sedan någon erfarenhet vunnits om den praktiska innebörden av anordnandet av Svartsjöanstalten och konsekvenserna härav, återupptog sålunda styrelsen — till en början under samarbete med styrelsen för statens anstalt vid Salbohed, vilket samarbete emellertid på ett senare stadium upphörde — jämte förenämnda särskilda av Kungl. Maj:t tillkallade sakkunniga utredningen om en ny statlig anstalt för manliga alkoholister. Utgångspunkten härvid hade varit det av särskilda kommitterade år 1919 överlämnade förslag i ämnet, som utgjorde grundvalen för propositionen till 1920 års riksdag. Till den därvid framlagda princip- och detaljutredningen — vilken i huvudsakliga delar finnes intagen i nyssberörda proposition — förklarar sig styrelsen även nu vilja i stort sett hänvisa.

Val av plats.

Vad först beträffar platsen för den nya anstalten, förklarar styrelsen, att de skäl, som förut av kommitterade anförts för valet av Ventholms kungsgård, alltjämt ägde samma giltighet. Rörande denna fråga yttrade 1919 års kommitterade huvudsakligen följande:

Ventholmen erbjöde lämplig plats för en anstalt av den beskaffenhet, varom här vore fråga. Under förutsättning att både kungsgården och kungsängen finge tagas i anspråk, kunde läget sägas vara synnerligen utmärkt med trots isoleringen goda kommunikationer. Tillfälle till selsättning kunde beredas i jordbruk, skogsbruk och trädgårdsskötsel.

Avsättningsmöjligheterna vore på grund av ångbåtsförbindelsen med Stockholm särdeles goda. Enligt kommitterades uppfattning torde det bliva svårt att finna en lämpligare plats för statens vårdanstalt för alkoholister. Förläggning av statsanstalten å Ventholmen skulle även medföra en fördel därutinnan, att vissa anläggningar, såsom tvättinrättning och bageri, kunde undvikas genom anlitanande av motsvarande inrättningar vid Svartsjö tvångsarbetsanstalt.

Beslutet om Svartsjöanstalten innebär, framhåller nu socialstyrelsen, ytterligare anledning att beteckna denna förläggningsplats såsom särdeles lämplig. Då nämligen enligt detta beslut överflyttningar till Svartsjö allt som oftast komme att äga rum, vore det av vikt, att den planerade anstalten erhöle ett sådant läge, att dylika flyttningar kunde ske med minsta möjliga svårigheter och kostnader. I detta avseende hade den föreslagna platsen, som vore belägen på endast kort avstånd från Svartsjö (landvägen 1 mil, sjövägen endast c:a $\frac{1}{2}$ mil), ett synnerligen fördelaktigt läge. Även i övrigt underlättade detta nära grannskap givetvis ett önskvärt samarbete mellan de båda statliga alkoholistanstalterna.

Det lär icke råda mer än en mening därom att den nuvarande provisoriska anstalten vid Salbohed snarast möjligt måste avlösas av en bättre belägen och utrustad permanent anstalt. Den av 1920 års riksdag beslutade anstalten å Svartsjö har endast löst frågan med avseende å en ringa del av de till statens anstalt hänvisade alkoholisterna. Härtill kommer att, förutom andra omständigheter, beläggningssiffrorna från senare tid giva vid handen, att anspråken på den statliga alkoholistvården under de närmaste åren torde komma att bliva högst väsentligt höjda.

Med hänsyn huvudsakligen till berörda omständigheter har jag ovan förordat den av socialstyrelsen och styrelsen för alkoholistanstalten å Salbohed föreslagna förflyttningen av nyssnämnda anstalt till Venngarn. Då emellertid, såsom chefen för justitiedepartementet framhållit, härvid endast kan bliva fråga om ett provisorium på ett eller annat år, kan enligt min mening det permanenta ordnandet av den statliga alkoholistvården genom inrättande av en ny ändamålsenlig anstalt ej längre utan våda uppskjutas.

I fråga om valet av plats för en sådan ny anstalt finner jag de av socialstyrelsen framhållna omständigheterna övertygande hänvisa till ett vidhållande av den av 1919 års kommitterade intagna, av Kungl. Maj:t i 1920 års proposition biträdda ståndpunkten att förlägga anstalten till Ventholms kungsgård.

Byggnadsplan
enligt det
tidigare
förslaget.

Innan jag övergår till den nu framlagda byggnadsplanen, torde det, då till utgångspunkt för densamma tagits det förra året framlagda förslaget, vara nödvändigt att först här i korthet erinra om sistberörda förslag.

Förslaget ifråga, som i vissa avseenden inrymde två alternativ (A och B), omfattade en centralbyggnad, en isoleringsbyggnad, en mindre paviljong — denna saknades i alternativ B — samt tre personalbostadshus — enligt alternativ B fyra — ävensom vissa mindre uthusbyggnader.

Centralbyggnaden avsågs uppförd av sten i två våningar jämte källar- och vindsvåningar. — I källarvåningen inrymdes i mittelpartiet ett stort kök — med ångköksanläggning — jämte förrådslokaler, matutlämningsrum och renseri m. m., i ena flygeln en större snickeriverkstad, ett flertal förrådsrum för köket ävensom ved- och matkällare för viss befattningshavare samt i den andra flygeln ångpannerum, reparationsverkstad, kolrum, badavdelning för de intagna och för personalen, torkrum och snyggningsrum. — Bottenvåningens mittelparti innehöll en större matsal — avsedd att även användas till samlingssal, så länge särskild sådan saknades — kapprum, snyggningsrum, disk- och serveringsrum, vårdarrum samt matrum för personal. I bottenvåningens ena flygel var belägen bostad om två rum och kök samt tjänsterum för husfadern, dubblett för köksföreståndarinnan och rum för köksbiträdena samt i den andra flygeln expeditionslokaler, ett observations- och isoleringssjukrum, läkarrum och gästrum samt väntrum. — Våningen en trappa upp innehöll i mittelpartiet ett vårdarrum, förrådsrum, dagrumskorridor med snyggningsrum och kapprum, 4 sovrum för tillsammans 11 intagna — upptagningsavdelningen — samt 2 kapprum för flyglarnas avdelningar. Ena flygeln i denna våning var avsedd för alkoholister med kriminell förtid samt sådana, som gjort sig skyldiga till dåligt uppförande, och upptog dagrumskorridor med tvättställ, förrådsrum samt 7 sovrum för sammanlagt 13 intagna. Denna avdelning kunde helt avstängas från varje förbindelse inomhus med andra avdelningar. I den andra flygeln inrymdes ett vårdarrum samt 2 skilda avdelningar — anordnade så, att de efter behov kunde hållas i sär eller sättas i förbindelse med varandra — nämligen en för smittosamt sjuka, bestående av dagrum med tvättställ samt tre sovrum för tillhoppa 5 intagna, samt en avdelning för mindre arbetsföra med 3 rum om tillhoppa 6 platser samt ett förrådsrum. — Vindsvåningen innehöll verkstadslokaler för skrädleri, skomakeri och bokbinderi, 2 reservrum, 2 materialrum samt förrådslokaler.

I alternativ B hade matsalen i bottenvåningen utvidgats i jämförelse med matsalen i alternativ A, vilket skett på bekostnad av ett vårdarrum, som flyttats till vindsvåningen. Till denna våning förlades enligt alternativ B också ett vårdarrum, förrådsrum, dagrumskorridor med tvättställ, kapprum och W. C. samt 5 sovrum för sammanlagt 14 intagna — avdelningen för godartade arbetsföra. I jämförelse med alternativ A upptog detta förslag ett mindre antal förråds- och materialrum.

Isoleringsbyggnaden, vilken var identisk i de båda alternativen, föreslogs uppförd av sten i en våning jämte källar- och vindsvåningar samt innehöll: i källarvåningen ångpannerum, kolrum, 4 straffceller, badrum, arbetsrum, förråds-

rum, städskrubb och en korridor; i bottenvåningen dagrumskorridor, 8 sovrum för tillhopa 12 intagna (6 enkelrum och 2 rum med plats för vardera 3), vårdarum, W. C. och kapprum; samt i vindsvåningen en dagrumskorridor med W. C., 7 sovrum för 9 intagna (6 enkelrum och 1 rum för 3) och ett vårdarrum. Denna byggnad förutsattes skola få en fastare konstruktion än övriga avdelningar.

Alternativ A upptog dessutom bland egentliga anstaltsbyggnader en för mera godartade arbetsföra bland de intagna avsedd mindre *paviljong av trä* i en våning jämte vindsvåning, innehållande å nedre botten bostadsvåning om två rum och kök för gift vårdare, bostadsrum för ogift vårdare, dag- och matrum, kapprum och diskkök med förrådsutrymme samt i vindsvåningen 6 sovrum för sammanlagt 14 intagna, korridor med snyggningsrum och garderober samt W. C. Uppvärmningen av denna byggnad skulle ske medels kakelugnar; icke heller skulle vattenledning dragas dit.

Förslaget upptog, jämte egentliga anstaltsbyggnader — vilka enligt alternativ A inrymde sammanlagt 10 bostäder för personal, varav 2 familjebostäder, och enligt alternativ B 8 bostäder, varav 1 familjebostad — även vissa *personalbostadshus*, nämligen ett bostadshus för assistenten om 3 rum och kök, ett tvåfamiljshus med en lägenhet om 3 rum och kök för befallningsmannen och en om 2 rum och kök för maskinisten samt ett tvåfamiljshus med 2 lägenheter om 2 rum och kök för gifta vårdare (alternativ B upptog 2 hus av sistnämnda kategori). Bostad åt föreståndaren skulle efter nödiga reparationer beredas i den nuvarande arrendatorsbyggnaden. En mindre torpstuga om 1 rum och kök kunde vidare användas som bostad för nattvakt. Härtill kommo vissa uthusbyggnader.

I den del av förslaget, där alternativ framlades av 1919 års kommitterade, förordade föredragande departementschefen, i likhet med byggnadsstyrelsen, alternativ B. Detta alternativ slutade å en kostnadssumma av 964,000 kronor, alternativ A däremot å 987,000 kronor. Ifrågavarande förslag till ny statsanstalt avsåg enligt båda alternativen icke att vara annat än en första utbyggnad. Då det icke var möjligt att angiva de krav i olika avseenden, vilka i framtiden kunde komma att ställas på anstalten, ansågs det av stor vikt, att den allmänna planläggningen blev sådan, att den medgav en smidig anpassning efter dessa nya krav. För den skull måste det undvikas att förlägga anstaltens tyngdpunkt till en så stor byggnad, att därmed hinder skulle läggas i vägen för den omgruppering av de intagna, eventuellt den uppdelning av anstalten i två eller flera relativt självständiga anstalter, som möjligen kunde komma att visa sig behövlig på grund av anstaltens tillväxt. Sådan anstalten förelåg i förslaget, avsåg den sålunda endast att vara kärnan i den blivande anstalten, vilken tänktes skola utbyggas med ett flertal mindre träpaviljonger ungefär av den storlek, som den i alternativ A upptagna.

I sin redogörelse för den nya byggnadsplanen erinrar socialstyrelsen inledningsvis något närmare om de olika kategorier av alkoholister,

Den nya byggnadsplanen.

som enligt det tidigare förslaget avsåges att på olika sätt inrymmas i den nya alkoholistanstalten.

Rörande kategorierna *psykiskt abnormal*, *sinnessjuka* och *svårdisciplinerbara* yttrar styrelsen sålunda, i anslutning till vad 1919 års kommitterade anfört, i huvudsak följande:

De gångna årens erfarenhet hade visat, att åtskilliga av anstaltens klientel även i nyktert tillstånd vore *psykiskt abnormal*, ehuru icke i den grad, att vård å sinnessjukhus annat än möjligen under kortare tider kunde ifrågakomma. Förra årets förslag till anstalt å Ventholmen sökte lösa frågan om dessas omhändertagande genom upprättande av en sluten avdelning — den s. k. isoleringspaviljongen — på något avstånd från övriga anstaltsbyggnader. Med avseende å såväl arbetstvång som bestraffning av förseelser kunde här tillämpas en regim, som anpassade sig efter de olika individernas psykiska tillstånd. I denna slutna paviljong skulle även kunna beredas tillfällig vård åt *sinnessjuka*, tills plats å hospital kunnat erhållas.

Förutom de mera påtagligt psykiskt abnormal hade även åtskilliga andra av de å statsanstalten intagna berett svårigheter genom indisciplinärt uppträdande. Till denna grupp — de *svårdisciplinerbara* — hörde sådana, som visat benägenhet för rymning, sökt uppvigla sina kamrater, ådagalagt tredska eller arbetsovillighet, uppträtt hotfullt och våldsamt eller varit direkt farliga för omgivningen. Ifråga om rymmare och sådana, som på grund av uppviglingstendenser, tredska och arbetsovillighet utövade ett skadligt inflytande på sin omgivning, konstaterades av de kommitterade stegring under senare tid, jämsides med ökningen av antalet recidivister å statsanstalten. Antalet av dem, som å anstalten varit direkt farliga för sin omgivning, hade visserligen varit ringa, men å andra sidan hade varje särskilt sådant fall förorsakat så mycket större bekymmer. Även i fråga om de *svårdisciplinerbara* föreslogs, att de skulle förläggas till den slutna paviljongen.

Vad beträffar sistnämnda kategori av alkoholister eller de *svårdisciplinerbara* föreligger, påpekar socialstyrelsen, numera, sedan en särskild framför allt för dessa avsedd anstalt å Svartsjö upprättats, icke behov av särskilda anordningar för dessa å en ny anstalt å Ventholmen. Då de *svårdisciplinerbara* emellertid innefattade flertalet av de psykiskt abnormal, hade härmed, fortsätter styrelsen, det viktigaste skälet för uppförande av en särskild isoleringspaviljong bortfallit. För det säkerligen ringa antal psykiskt abnormal, vilka icke vore *svårdisciplinerbara* och av andra skäl icke lämpligen kunde vårdas tillsammans med övriga intagna, hade styrelsen icke funnit sig böra föreslå en särskild paviljong, utan hade andra anordningar vidtagits för dessas vård.

Sedan styrelsen erinrat, att centralbyggnaden i förra årets förslag i bottenvåningen skulle inrymma följande avdelningar för olika kategorier alkoholister, nämligen: a) en upptagningsavdelning å 11 platser, b) en avdelning å 13 platser för alkoholister med kriminell förtid samt sådana,

som gjort sig skyldiga till dåligt uppförande men likväl icke ansetts böra flyttas till den slutna paviljongen, c) en avdelning å 5 platser för smittosamt sjuka samt d) en avdelning å 6 platser för de på grund av kronisk sjukdom eller hög ålder mindre arbetsföra, varjämte enligt alternativ B i vindsvåningen i samma byggnad skulle inrymmas en avdelning för godartade arbetsföra om 14 platser, framhåller styrelsen, att jämlikt stadgan för statens alkoholistanstalt å Svartsjö numera, förutom större delen av isoleringsbyggnadens klientel, även de, som skulle vårdats å avdelningarna b) och c), skola omhändertagas av denna anstalt och särskilda avdelningar för dessa kategorier å anstalten å Ventholmen sålunda bliva överflödiga. Å andra sidan tillkommer, säger styrelsen, i centralbyggnaden en avdelning för bland andra sådana psykiskt abnorma, vilka visserligen icke böra flyttas över till Svartsjöanstalten på grund av svårhanterlighet, men likväl av andra skäl ej lämpligen böra vistas å samma avdelning som de övriga. Denna grupp ävensom de på grund av kronisk sjukdom eller hög ålder mindre arbetsföra hade av socialstyrelsen tänkts sammanförda å en särskild avdelning för mindre arbetsföra, till vilken även hörde ett isoleringsrum, som kunde användas för fall av epidemisk sjukdom eller för tillfällig vård av sinnessjukdom. Genom dessa modifikationer av planläggningen av centralbyggnaden skulle denna, enligt styrelsen, komma att omfatta endast två avdelningar, nämligen en upptagningsavdelning och en avdelning för mindre arbetsföra.

På grund av de lättnader i byggnadsprogrammet, som uteslutningen av avdelningarna b) och c) i centralbyggnaden skulle innebära, har det, enligt styrelsen, kommit i fråga att uppdelna denna byggnad i en ekonomi- och administrationsbyggnad och en centralpaviljong för intagna.

Härom yttrar styrelsen:

Åtskilliga skäl talade för en sådan anordning. Sålunda hade man funnit det under nuvarande förhållanden på arbetsmarknaden vara en fördel att kunna uppföra så stor del av anstalten som möjligt av trä, vilket förutsatte relativt små byggnader. I det närbelägna samhället Hesselby villastad funnes nämligen god tillgång på träarbetare, vana vid arbeten för statens räkning, bl. a. vid Svartsjöanstalten. Då vidare stora besparingar kunde göras, därigenom att kungsgården kunde lämna erforderligt virke, hade styrelsen, oaktat någon tveksamhet hos några av de tillkallade sakkunniga, ansett sig böra förorda samtliga byggnaders utförande i trä.

Förutom central- och isoleringsbyggnaderna upptog alternativ A i föregående anstaltsförslag även, som nämnts, en träpaviljong, inrymande dels bostäder för en gift och en ogift vårdare, dels en avdelning

för godartade, arbetsföra alkoholister. Socialstyrelsen meddelar nu, att man vid de förberedande överläggningar i anstaltsfrågan, som höllos på hösten 1920, trott sig vid den första utbyggnaden kunna undvara denna paviljong av följande skäl:

Man hade nämligen dels av kostnadshänsyn, dels på grund av rådande svårigheter inom byggnadsyrket ansett önskvärt, att den första utbyggnaden av anstalten inskränktes till de två större byggnaderna, för vilkas uppförande erfordrades särskilt yrkesutbildad arbetskraft och varvid sådan arbetskraft, som kunde lämnas av de å statens alkoholistanstalt intagna, icke lämpligen kunde anlitas. Sedermera skulle redan under anstaltens första verksamhetsår utvidgning av anstalten ske genom uppförande av ett antal mindre träpaviljonger och härvid skulle arbetet till stor del kunna utföras av intagna.

På grund av den alltjämt fortgående stegringen i frekvensen av intagningsförordnanden har styrelsen emellertid icke ansett sig kunna undgå föreslå, att redan från början uppfördes en träpaviljong av ungefär samma typ som i det tidigare förslaget fastän med ett större antal vårdplatser. Då genomsnittliga antalet intagna å statsanstalten vid Salbohed under år 1920 varit 55, och starka skäl talade för antagandet, att ökningen i tillströmningen av alkoholister icke vore av övergående natur utan komme att fortfara under lång tid framåt, funne styrelsen sig icke kunna förorda, att den nya anstalten vid öppnandet erhöles en kapacitet, som understeg detta medeltal.

*Anstaltens
personal-
behov.*

Vid uppgörande av plan för anstalten måste man givetvis från början fastslå ej blott antalet intagna, för vilka anstalten skall avses, utan även den personal, som kräves för anstaltens skötsel, samt de krav på bostadsutrymmen, som för denna böra uppställas.

I fråga om personalbehovet erinrar nu socialstyrelsen, att enligt det föregående förslaget följande befattningshavare skulle erfordras för anstalten: föreståndare, assistent och räkenskapsförare, husfader, befallningsman, maskinist, 9 vårdare, nattvakt, hushållerska (husmoder) och 2 köksbiträden, eller tillhoppa 18 befattningshavare. Då förra årets förslag innefattade ett platsantal av 70, medan förevarande förslag avsåge endast 55 platser, ansåge styrelsen antalet vårdare eller tillsyningsmän kunna reduceras till 6. Som en av dessa åtminstone till en början torde kunna tjänstgöra även såsom maskinist, kunde tillsvidare även denna befattningshavare undvaras. Med erinran att å anstalten vid Salbohed antalet köksbiträden vore 3, ansåge styrelsen, då tvätt och bakning enligt det nya liksom jämlikt det föregående förslaget icke skulle förekomma å anstalten å Ventholmen utan utföras å Svartsjö tvångsarbetsanstalt, att antalet köks-

biträden kunde minskas till 2. Hela antalet befattningshavare föreslår styrelsen sålunda till 14. Åt några av dessa måste, enligt styrelsen, familjebostad redan från början beredas, nämligen åt föreståndaren, husfadern och minst en vårdare (uppsyningsman), medan för assistenten och befallningsmannen ävensom för övriga vårdare (uppsyningsmän), vilka samtliga till en början av styrelsen förutsattes vara ogifta, skulle anordnas provisoriska bostäder. Redan nu ville emellertid styrelsen framhålla, att även för flertalet av sistberörda personal inom de allra närmaste åren måste beredas familjebostäder.

Härom yttrar styrelsen i huvudsak följande:

Vad vårdarna (uppsyningsmännen) beträffade, komme detta till viss del att äga rum i samma mån anstalten utbyggdes genom uppförande av nya småpaviljonger, i vilka vore inrymda familjebostad för en vårdare (uppsyningsman). För assistenten och befallningsmannen borde sedermera beredas familjebostäder av ungefär samma typer som i föregående förslag. Ritningar och kostnadsberäkningar häröver hade det emellertid icke ansetts erforderligt verkställa redan nu. En av huvudanledningarna, förutom kostnadshänsynen, till att styrelsen ansett sig för det närvarande böra stanna vid ett så litet antal familjebostäder, vore den, att dylika sedermera i mån av behov torde, med sakkunnig ledning, kunna uppföras av anstaltens eget folk och de intagna. Då det dessutom vore önskvärdt, att personalen till en början bestode av ogifta personer, enär ifråga om sådana utgällring av olämpliga lättare kunde äga rum, medförde detta provisorium knappast några större olägenheter, såvida det icke bleve alltför långvarigt.

Socialstyrelsen redogör här efter på följande sätt för de i styrelsens förslag ingående anstaltsbyggnaderna.

Anstalts-
byggnader.

a) *Ekonomibyggnaden*, innehållande ekonomi- och expeditjonslokaler samt samlingssal. Denna byggnad är så planerad, att den torde kunna fylla sitt ändamål, även när anstalten väsentligt utvidgats. Den innehåller i bottenvåningen en köksavdelning, bestående av kök, på ena sidan gränsande till skafferier, disk-kök och personalens matsal, vilken ligger intill diskköket, och på andra sidan gränsande till matutlämningsrum och renseri. Invid köksavdelningen ligga 2 rum för husmodern och ett rum för köksbiträdena. Köket är försett med ångkök samt stekspis; renseriet och diskköket äro inredda med alla moderna anordningar för rationell skötsel av arbetet. — Till vinden över köksavdelningen har förlagts expeditjonsavdelningen, bestående av kapprum, toilett, väntrum, styrelserum, expeditjonsrum, tjänsterum för föreståndaren och för assistenten, arkiv m. m. — Den övriga delen av byggnaden innehåller en större samlingssal med tillhörande kapprum. Denna är förlagd så, att den står i förbindelse med såväl personalens matsal som köksavdelningen. — Genom att samlingssalen kunnat förläggas på ett högre plan än köksavdelningen, har under samlingssalen erhållits en souterrainvåning, som innehåller pannrum, badavdelning för personal och intagna samt snickeri- och målarverkstad ävensom 2 provisoriska straffceller. Källaren under köksavdelningen disponeras för förråd till denna avdelning samt till kol- och vedförråd.

b) *Centralpaviljongen*, inrymmande bostad för hufadern, avdelningen för mindre arbetsföra samt upptagningsavdelningen. Till bottenvåningen äro förlagda hufaderns bostad på 2 rum och kök samt dennes tjänsterum. I samband med ingången till hufaderns bostad har förlagts reservtrappa till övervåningen samt nedgång till källaren. Avdelningen för mindre arbetsföra, som även är belägen i bottenvåningen, har egen ingång och består av väntrum, behandlingsrum, sjukisoleringsrum, 2 sovrum för intagna om sammanlagt 6 platser, badrum, klosett samt rum för vårdare (uppsyningsman). Upptagningsavdelningen består av: i bottenvåningen tambur med snyggingsrum och toilett, matsal med tillhörande diskök, som även är avsett att kunna användas av avdelningen för mindre arbetsföra, samt 2 sovrum för intagna med 3 platser i vardera; i övervåningen ett stort dagrum med piskbalkong, 5 sovrum med 3 platser i varje, 2 sovrum med 2 platser i varje, 5 enkelsovrum invid särskild korridor, snyggingsrum, ett mindre arbetsrum, ett förråd samt rum för vårdare (uppsyningsman). Avdelningen med enkelrum kan, om så erfordras, avskiljas från de övriga. — Den övre vinden är inredd till förrådsrum. — Källaren innehåller pannrum, kolförråd, hydroforanläggning samt mat- och vedkällare för hufadern.

c) En *mindre paviljong* innehåller i ena delen av bottenvåningen tambur, snyggingsrum, diskök, rum för vårdare (uppsyningsman), matsal med trappa till vindsvåningen samt 4 sovrum för intagna med 3 platser i varje och ett snyggingsrum. Den andra delen av bottenvåningen utgöres av bostad för gift vårdare (uppsyningsman) på 2 rum och kök. Vindsvåningen innehåller ett dagrum, 6 enkelsovrum för intagna, ett rum för vårdare, snyggingsrum, förråd samt ett större arbetsrum.

I de två större byggnaderna sker uppvärmningen genom värmeledning och i träpaviljongen genom eldning i kakelugnar. Elektriskt ljus inledes i alla byggnaderna. Vattenledning anlägges i första byggnadsstadiet från en nu befintlig brunn, om denna kan giva tillräcklig vattenmängd, eller i annat fall från en ny brunnsanläggning. Även avloppssystemet avses i första byggnadsstadiet bliva av enklaste slag, i det avloppsledningen föres till ett nu befintligt dike. Därigenom att anläggningarna för vatten och avlopp göras på det föreslagna enkla sättet och icke redan vid första utbyggnadsstadiet utföras så, som framdeles, efter mera väsentliga utbyggnader av anstalten, torde bliva nödvändigt, kunna tillsvidare högst väsentliga besparingar göras. Utöver nu nämnda byggnader krävas för anstaltens behov några mindre utbyggnader (avträden m. m.)

Huru styrelsen tänkt sig ordnandet av bostadsfrågan för personalen i dess helhet framgår av följande av styrelsen lämnade redogörelse härutinnan:

Bostad åt föreståndaren inredes i den nuvarande arrendatorsbyggnaden, vilken innehåller 7 rum och kök. Till en början, innan särskild familjebostad kunnat beredas assistenten, torde dock två av de tre rummen i vindsvåningen böra avses för denne. Ena flygeln vid arrendatorsbyggnaden kan iståndsättas till provisorisk bostad åt befallningsmannen. En i den andra flygeln befintlig tvättstuga kan tillsvidare lämpligen användas för personalens räkning, varjämte gårdskontor kan anordnas i denna flygel. Husmodern och de två köksbiträdena få, som nämnts, bostäder i ekonomibyggnaden. I centralpaviljongen ha upptagits bostäder för hufadern (familjebostad om 2 rum och kök) samt två ogifta vårdare

(uppsyningsmän) samt i den mindre paviljongen familjebostad (om 2 rum och kök) för en gift vårdare (uppsyningsman) samt två enkelrum för två ogifta vårdare (uppsyningsmän). För den återstående ogifte uppsyningsmannen kan bostad tillsvidare beredas i något för intagen avsett rum. Slutligen kan en mindre torpstuga om 1 rum och kök, belägen på något avstånd från arrendatorsbyggnaden, användas till bostad för nattvakten. Övriga å gården befintliga bostäder måste däremot reserveras för anstaltens jordbrukspersonal.

Rörande de nya byggnadernas placering yttrar styrelsen följande: *Placering av byggnaderna.*

Terrängen å Ventholms kungsgård erbjöde flera olika möjligheter för placering av anstaltsbyggnaderna, såsom framginge av framställningen bifogad terrängkarta, vilken också angäve det läge för byggnaderna, som styrelsen föreslog. Denna fråga borde emellertid givetvis upptagas till förnyat övervägande, sedan anstalten beslutats och byggnaderna skulle uppföras. Enligt de å terrängkartan angivna lägen skulle ekonomibygnaden och centralpaviljongen förläggas till södra kanten av skogsdungen c:a 200 meter nordost om arrendatorsbyggnaden, på ett inbördes avstånd av icke fullt 100 meter och den mindre paviljongen omkring 150 meter väster därom vid gränsen till kronoskogen. Vid byggnadernas förläggning hade tagits i betraktande, att anstaltens centrala delar icke borde ligga för långt ifrån varandra samt att de för jordbruket avsedda byggnaderna framdeles komme att flyttas längre västerut.

Beträffande kostnaderna för anordnande av anstalten i enlighet med nu lämnade beskrivning och i ärendet uppgjorda, framställningen bifogade ritningar hänvisar socialstyrelsen till de detaljerade jämväl bilagda kostnadsförslagen. De specificerade kostnadsberäkningarna äro uppgjorda för de egentliga husbyggnadsarbetena (inkl. invändiga elektriska ledningar) av civilingenjören Nils Hanzon, för in- och utvändiga värme-, vatten- och avloppsledningar av civilingenjören F. Oscar Nilson och för utvändiga elektriska ledningar av civilingenjören K. Sohlberg.

Här nedan intages ett av arkitekten Hj. Berven uppgjort sammandrag över de beräknade byggnadskostnaderna för statens vårdanstalt för alkoholister å Ventholms kungsgård:

Ekonomibygnaden	kronor	171,000
Centralpaviljongen	»	170,000
Mindre paviljongen	»	120,000
Uthusbyggnader	»	6,000
Utvändiga vatten- och avloppsledningar	»	13,000
Utvändiga elektriska ledningar	»	12,000
Reparationer av arrendatorsbyggnaden (jämte flyglar)	»	15,000
	<u>Summa kronor</u>	<u>507,000</u>

I anledning av ifrågavarande kostnadsberäkningar framhåller styrelsen, att på platsen finnes en hel del virke i gamla oanvända

byggnader (logar, bodar m. m.). Då detta i stor utsträckning torde kunna användas samt byggnadstimmer tagas från kronoparken och kungsgårdens skog, lära, säger styrelsen, högst betydliga besparingar kunna göras. På grund härav hade icke upptagits särskilda kostnader för planering, rengöring, oförutsedda utgifter m. m. De beräknade byggnadskostnaderna avsåge arbetslönepriserna i Stockholm i slutet av november 1920. Då, som styrelsen förut omförmält, tillgång till lämpliga byggnadsarbetare funnes i trakten (Hässelby villastad), torde man, säger styrelsen, kunna räkna med lägre arbetspriser än de beräknade och även härigenom ernå icke oväsentlig besparing. Kostnaden per vårdplats enligt nu förevarande förslag uppginge, enligt styrelsen, till 9,200 kronor. Med avseende å detta belopp vore emellertid, framhåller styrelsen, att märka, att kostnaden för ekonomi- och expeditiionslokaler m. m. belastade detsamma i oproportionerlig grad, i det dessa lokaler hade planerats i en omfattning, som tillgodosåge behovet även sedan anstalten väsentligen utvidgats. I vilken mån kostnaderna för anstaltens centrala delar tyngde vårdplatskostnaden vid den föreslagna begränsade första utbyggnaden, framginge därav, att anstaltens genomsnittliga kostnad per vårdplats, i det fall förslaget hade avsett ytterligare respektive 1, 2, 3, 4 eller 5 mindre paviljonger, skulle hava uppgått till resp. 8,600, 8,200, 8,000, 7,800 och 7,600 kronor.

Inventarier.

Rörande behovet av inre inventarier och kostnaderna för anskaffande av sådana framhåller styrelsen, att, enligt vad styrelsen inhämtat, sinnesslösakunnige, i samband med förslag om anordnande av en statlig uppfostringsanstalt för vanartade sinnesslöa gossar i de av statens vårdanstalt för alkoholister för närvarande disponerade byggnaderna vid Salbohed, föreslagit, att för ifrågavarande uppfostringsanstalt behövliga inventarier, som för närvarande funnes å alkoholistanstalten vid Salbohed, måtte vid denna sistnämnda anstalts förläggande till annan ort behållas för uppfostringsanstaltens behov. Med hänsyn härtill och då det vidare, enligt styrelsens åsikt, icke torde komma i fråga att, därest tillfällig överflyttning av statsanstalten till Venngarn komme till stånd, anstalten vid flyttningen därifrån medförde inventarier, har styrelsen ansett sig böra beräkna kostnaden för anstaltens förseende med nya inventarier. Inberäknat kostnaden för inredning av verkstäderna ävensom brandanordningar uppgår anskaffningskostnaden för nödiga inventarier enligt styrelsens kalkyler till 43,000 kronor.

Någon kostnad för jordbruksinventarier har däremot icke upptagits. Styrelsen förklarar sig nämligen, liksom 1919 års kommitterade, hava

utgått från, att Kungl. Maj:t vid kungsgårdens övertagande skulle förskottera anstaltsstyrelsen nödigt belopp för inköp av kreatur, jordbruksredskap o. s. v., därvid beloppet sedermera skulle återbetalas av anstalten med den vinst, jordbruket lämnade. Ett dylikt förfaringssätt har, säger styrelsen, tillämpats vid Svartsjö tvångsarbetsanstalt och torde jämväl här kunna tillämpas. Sammanlagda kostnaderna för anordnande av själva anstalten uppgår sålunda enligt styrelsens förevarande förslag till 550,000 kronor. Medel härtill synas styrelsen lämpligen kunna tagas från statsverkets fond av rusdrycksmedel.

Till kostnaderna för anordnande av en statens alkoholistanstalt å Ventholmen bör, framhåller styrelsen, vid äskande av anslag hos riksdagen ytterligare läggas den summa, som erfordras till ersättning åt nuvarande arrendatorn av Ventholms kungsgård för avstående av arrendet i förtid.

*Ersättning
åt nuvarande
arrendatorer
av Ventholm.*

Enligt en framställningen i avskrift bifogad, den 5 februari 1921 dagtecknad handling har vederbörande arrendator såsom villkor för avträdnad den 14 mars 1922 av arrenderätten fordrat, bland annat, att statsverket vid avträdnad, vilket förutsättes ske utan av- och tillträdes-syn, skall erlägga 15,000 kronor samt efter värdering inlösa arrendatorn tillhöriga byggnader, därvid emellertid statsverket före tillträdet skulle äga låta uppföra byggnader för alkoholistanstaltens räkning. Handlingen i fråga torde såsom bilaga få fogas vid detta protokoll.

Ventholms kungsäng synes styrelsen icke böra övertagas, förrän anstalten trätt i verksamhet eller förslagsvis den 14 mars 1923. Förslag till uppgörelse härom med vederbörande arrendator utöver det tidigare avtalet har, förklarar styrelsen, icke uppgjorts. Rörande de tidigare ifrågasatta härutinnan av vederbörande arrendator uppställda villkoren tillåter jag mig hänvisa till förberörda proposition nr 260 till 1920 års riksdag s. 44.

Vid uppgörande av plan för anstalten förklarar sig styrelsen i detta, liksom skedde i föregående förslag, hava utgått ifrån, att byggnader för jordbrukets behov icke skulle däri ingå, enär detta ansetts vara en fråga, som icke berörde anstalten såsom sådan utan sammanhängde med egendomens förvaltning. Dessa byggnader befunne sig emellertid, såsom framginge av det i sammanhang med ärendets behandling förra gången uppgjorda besiktningsinstrumentet (proposition nr 260 år 1920 s. 43), i dåligt skick och bleve otillräckliga för

*Byggnader
för jord-
bruket.*

anstaltens jordbruk, varför en ombyggnad av dessa så småningom måste äga rum.

Rörande kostnaderna härför yttrar styrelsen:

Enligt uppskattning vid besiktningen skulle kostnaden för byggande av nya hus för jordbrukets behov jämte personalbostäder uppgå till 195,835 kronor, oberäknat kostnader för vatten- och avloppsledningar samt elektriska ledningar. Vid kostnadsberäkningens uppgörande hade antagits, att byggnadsvirke, i den mån ej timret från de befintliga byggnaderna räckte, skulle tagas å kungsgårdens skog. Kostnadsberäkningen, verkställd år 1919, utginge från att ombyggnadsarbetet skulle utföras å entreprenad; emellertid borde anmärkas, att byggnaderna kunde uppföras efter hand och delvis med anlåtande av anstaltens arbetskrafter, vadan kostnaderna borde kunna väsentligt nedbringas.

Driftkostnaderna för den nya anstalten.

Slutligen framhåller socialstyrelsen, att till en fullständig utredning rörande en ny statsanstalt för alkoholister också skulle krävas en beräkning av driftkostnaderna för anstalten. Då emellertid den nya anstalten komme att fortsätta den för närvarande vid Salbohed förlagda (resp. den till Venngarn överflyttade) anstaltens verksamhet och alltså anslaget för sistnämnda anstalt efter förflyttningen skulle komma att användas för den nya anstalten, torde enligt styrelsen någon beräkning av driftkostnaderna ej nu behöva göras.

På grund av det anförda hemställer socialstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för att *dels* Ventholms kungsgård och Ventholms kungsäng må, kungsgården den 14 mars 1922 och kungsängen den 14 mars 1923, upplåtas till anordnande av en ny stats vårdanstalt för alkoholister, *dels* ett belopp av 550,000 kronor, varav 200,000 kronor å tilläggsstat för år 1921 och 350,000 kronor å extra stat för år 1922, må från statsverkets fond av rusdrycksmedel ställas till förfogande för uppförande av nämnda anstalt, *dels ock* erforderliga medel — eventuellt från statsverkets fond av rusdrycksmedel — må anvisas till bestridande av kostnaderna för ersättning åt kungsgårdens nuvarande arrendator för arrenderättens avstående och inlösen av honom tillhöriga överloppshus.

Salbohedsstyrelsen.

Över socialstyrelsens ifrågavarande förslag har Salbohedsstyrelsen den 18 februari 1921 avgivit infortrat utlåtande.

I berörda utlåtande framhåller Salbohedsstyrelsen bland annat i fråga om den nya anstaltens anordnande, att det program, som framlades i propositionen till 1920 års riksdag, icke nu, såsom i det remitterade förslaget ock framhölles, i allo kunde följas. Tillkomsten av alkoholistanstalten

å Svartsjö medgåve nämligen vissa inskränkningar i det tidigare förslaget, först och främst därigenom att den särskilda isoleringsavdelningen ej vidare bleve behöflig. Frånsett nämnda inskränkning beträffande isoleringsbyggnaden bör emellertid enligt Salbohedsstyrelsens uppfattning ett förslag om alkoholistanstalt å Ventholms kungsgård i det väsentliga utgå ifrån det av Kungl. Maj:t till 1920 års riksdag framlagda förslaget. Styrelsens uppfattning på denna punkt har, säger Salbohedsstyrelsen, föranlett, att det med socialstyrelsen inledda samarbete om gemensamt förslag till anstalten icke fortsatts, sedan det visat sig, att socialstyrelsen komme att söka en annan väg för frågans lösning.

Mot det nu av socialstyrelsen framlagda förslaget vill Salbohedsstyrelsen först och främst erinra, att det utgår från, att även anstaltens centrala delar skulle uppföras av trä. Ur eldfaresynpunkt syntes det styrelsen emellertid icke tillrådligt att vid byggnader för det ändamål, varom här vore fråga, avvika från vad hittills varit en gängse kutym beträffande statens anstaltsbyggnader. De två centrala byggnaderna vore av ganska stort omfång och det kunde därför med skäl ifrågasättas, om det vore lämpligt att uppföra så stora anstaltsbyggnader i trä. Avseende borde också fästas vid, att underhållet av stenhus ställde sig billigare än underhåll av trähus, och att detta uppvägede den lägre kostnaden för uppförande av trähus. Beträffande de av socialstyrelsen åberopade förhållandena på arbetsmarknaden borde ett tillfälligt läge å denna knappast få inverka, då det gällde att få det ändamålsenligaste byggnadssättet för en anstalt av den betydelse, det här gällde, lika litet som därvid kunde tagas hänsyn till den tillfälliga omständigheten, att under en viss tidsperiod en del träarbetare funnits att tillgå i en villastad i närheten. Sådana förhållanden kunde lätteligen ändra sig, och det torde innebära vissa risker för staten att påbörja så pass betydande byggnadsarbeten under så lösa förutsättningar. Salbohedsstyrelsen kunde i denna del stödja sig på att två av socialstyrelsens tillkallade sakkunniga endast med tvekan anslutit sig till förslaget om trähus.

Gent emot socialstyrelsens uppfattning, att kostnaderna skulle kunna nedbringas utöver de framlagda beräkningarna, i det att virke kunde erhållas från kungsgårdens skog, erinrar Salbohedsstyrelsen, att skog å egendomen ej hunne förvandlas i tjänligt byggnadsvirke till den tid, då virket behövdes för ifrågavarande byggnader, i varje fall ej för byggnadsarbeten under år 1921. Även torde, framhåller styrelsen, någon över-skattning hava ägt rum i fråga om det från äldre byggnader tillgängliga och användbara timret.

Då det av socialstyrelsen framlagda förslaget kärnpunkt, säger anstaltsstyrelsen, synes vara, att byggnaderna skola uppföras i trä, torde ett av de starkaste skälen för godtagande av förslaget falla, därest statsmakterna ej anse sig kunna godkänna byggnader av detta material. Den i socialstyrelsens förslag ingående uppdelningen av den centrala anstaltsbyggnaden, sådan denna skulle blivit enligt det tidigare förslaget, på två byggnader utgör, enligt anstaltsstyrelsens uppfattning, icke någon förbättring och detta av följande skäl:

Den i det remitterade förslaget genomförda anordningen med kök och matsal i olika byggnader innebär en avgjord försämring; en dylik anordning kan tilläventyrs bliva nödig och hava sitt berättigande vid skapandet av småpaviljonger, men för den centrala delen av anstalten synes den böra undvikas. Den förorsakar framför allt ökat besvär och ökade kostnader med matens förslande och framtvingar en del eljest överflödiga särskilda anordningar, såsom särskilda diskrum, anordningar för transport och dylikt. Syftemålet, att de intagna ej skola behöva gå över till en annan byggnad för att intaga sina måltider, kan vinnas på annat sätt. Ur synpunkten av anstaltens skötsel i övrigt synes sammanförandet i en och samma byggnad av anstaltens centrala delar vara det lämpligaste. Över huvud taget torde kunna sägas, att uppdelningen på sätt som skett i det remitterade förslaget gör anstalten mera svårskött utan att bringa några egentliga fördelar.

Svårigheten att erhålla en tillfredsställande uppdelning av lokalerna hänvisar, enligt anstaltsstyrelsens uppfattning, på att det är bättre att vidhålla de synpunkter, som gjort sig gällande i det tidigare förslaget. Med anledning av förslaget att uppdelna det antal platser, för vilka anstalten vid första utbyggnaden avses, nämligen 55, på en centralpaviljong med 37 platser och en mindre paviljong med 18 platser, yttrar anstaltsstyrelsen, att styrelsen ej haft någon anledning att frångå den tidigare uppfattningen, att ett femtiotal platser bör kunna inrymmas i centralpaviljongen. Byggandet av ett så stort trähus, som därför skulle erfordras, låter sig, säger anstaltsstyrelsen, naturligen dock ej försvara, vadan denna fråga sammanhänger med det byggnadsmaterial, som kommer till användning. Anstaltsstyrelsen förklarar sig också för sin del hysa den uppfattningen, att en vidare utbyggnad av anstalten bör ske genom mindre paviljonger, som tilläventyrs kunna utföras i trä, vilka småpaviljonger då för att uppfylla sin bestämmelse helst böra göras mindre än den nu föreslagna för 18 intagna. Den byggnad för 14 intagna, som ingick i det tidigare förslaget (A-alternativet), synes anstaltsstyrelsen bättre för den blivande utbyggnaden.

Den uppdelning, som det remitterade förslaget grundar sig på, är vidare, anser anstaltsstyrelsen, ägnad att fördyra anstalten: nya vägar

måste anläggas, och kostnaderna för ytterledningar för vatten och avlopp samt elektriskt ljus bleve dyrare än om en verklig huvudbyggnad byggdes. Så som byggnaderna placerats, komme åkerjord att i stor utsträckning tagas i anspråk, varjämte även vid anstaltens skötsel ökade kostnader torde uppstå.

I fråga om genomförandet av programmet för ett förslag, byggt på de av socialstyrelsen antagna principer, utvisa, fortsätter anstaltsstyrelsen, de nu föreliggande ritningarna åtskilliga förändringar i förhållande till de ritningar, som under ärendets förberedande skede varit föremål för anstaltsstyrelsens granskning och som föranlett anstaltsstyrelsens ledamot, arkitekten D. Lundegårdh, att föreslå en del sedermera genomförda förbättringar. Emellertid anser anstaltsstyrelsen, att åtskilliga erinringar fortfarande kunna framställas emot desamma.

Beträffande *ekonomibyggnaden* anför sålunda anstaltsstyrelsen:

Rörande ekonomibyggnaden kunde anmärkas, att de yttre betongväggarna blott delvis vore isolerade samt att med den föreslagna tjockleken redan en lindrig frost sloge igenom, vadan de antingen borde göras tjockare eller isoleras i stor utsträckning; att arbetssalarna vore av alltför små dimensioner; att två celler vore väl knappt och att den ena av dem vore för liten, varjämte cellerna vore mindre lämpligt belägna; att kapprummet till samlingsalen vore för litet; att utrymmena för skafferi och förvaring av specerier vore för knappt tilltagna, då mjöl m. m. ej lämpligen kunde förvaras i källaren. Anordningen med kontorslokaler ovanpå köket vore ej tillfredsställande, då slamret från köket verkade störande och här särskild eldfara föreläge; arkivet och kassarummet kunde ej göras brandfria. Ej mindre än 10 ingångar funnes å byggnaden.

Mot *centralpaviljongen* anmärker anstaltsstyrelsen:

En del korridorer, passager och tvättrum vore mörka, lokaler saknades för torkning av våta kläder och rengöring av skodon etc. (det lilla tvättrummet invid tamburen fyllde ej detta behov); i bottenvåningen funnes ej något egentligt förrådsrum; slaskrum saknades i sjukavdelningen; matinbärning genom huvudingången bleve förenad med svårighet, då så många dörrar skulle passeras.

Beträffande slutligen *den mindre paviljongen* yttrar anstaltsstyrelsen:

Den mindre paviljongen saknade källare för den gifte vårdaren; likaså saknades rum för torkning av kläder och rengöring av skodon; de snyggningsrum, som funnes, vore väl stora men fyllde ej nämnda uppgift; korridoren vore mörk. Ett stort arbetsrum funnes, men detta hade hellre bort hava sin plats i centralpaviljongen. Användningen av kakelugnar för ett så stort hus torde i längden ställa sig dyrt och obekvämt.

Vad beträffar beräkning av kostnaderna för det av socialstyrelsen framlagda byggnadsförslaget förklarar sig Salbohedsstyrelsen ej hava

företagit någon granskning därav. På sätt styrelsen redan nämnt, anser styrelsen det dock ej vara att räkna med möjligheten att på platsen få virke till byggnaderna i så stor utsträckning som antagits, på grund varav det torde bliva nödvändigt att beräkna kostnader för planering, rengöring och oförutsedda utgifter m. m.

Den beräknade kostnaden 507,000 kronor för anstalten med alla byggnaderna utförda i trä finner anstaltsstyrelsen sålunda komma att ökas. Med hänsyn till den tvekan, som vissa av de sakkunniga hyst rörande lämpligheten av trähus, hade, enligt vad styrelsen erfarit, beräkningar gjorts rörande kostnaden för ekonomibyggnadens och centralpaviljongens uppförande i sten, vilka beräkningar dock ej bifogats det remitterade förslaget. Enligt meddelande under hand hade centralpaviljongen, som i socialstyrelsens förslag inginge med 170,000 kronor, i sten sålunda beräknats kosta omkring 225,000 kronor; under förutsättning att kostnaden för ekonomibyggnaden, uppförd i sten, skulle betinga enahanda ökning av den för trähus beräknade kostnaden, 171,000 kronor, skulle, säger anstaltsstyrelsen, dessa två byggnaders uppförande i sten medföra en ökning av omkring 110,000 kronor.

Då anstaltsstyrelsen ej kunde förena sig med socialstyrelsen om ett förslag till anstalt enligt de grunder, som ovan angivits, hade inom Salbohedsstyrelsen tanken upptagits på att utarbета ett särskilt förslag, därvid styrelsens förenämnde ledamot, arkitekten Lundegårdh, åtagit sig att uppgöra erforderliga ritningar.

Salbohedsstyrelsen överlämnar nu av arkitekten Lundegårdh sålunda uppgjorda ritningar till centralbyggnad för en ny statens vårdanstalt för alkoholister å Ventholms kungsgård. Vid dessa ritningar hava bland annat fogats av byggnadsingenjören H. Lindblad upprättat kostnadsförslag till nämnda byggnad med värmeledning, ångköksanläggning, vatten- och avloppsledningar och ledningar för elektriskt ljus. Detta kostnadsförslag slutar å 400,000 kronor.

Efter påpekande att, då ritningarna ifråga, liksom huvudsakliga delar av kostnadsförslaget, förelegat färdiga redan innan socialstyrelsens förslag remitterades till anstaltsstyrelsen, de båda styrelsernas förslag icke vore på alla punkter fullt jämförliga, framhåller anstaltsstyrelsen beträffande sitt eget förslag, att enligt detsamma anstaltens centrala del skulle bestå av ett stenhus uppfört i två våningar jämte vindsvåning och källarvåning. Denna byggnad skulle utgöras av ett mittparti med två flyglar framtill och å baksidans mittparti en utbyggnad för köksavdelning i en våning och källarvåning. För inredningen lämnar styrelsen i huvudsak följande redogörelse:

I våningen 1 trappa upp funnes plats för 37 intagna, fördelade på 3 avdelningar, en i mittpartiet och en i vardera flygeln, samt i vindsvåningen en avdelning i vardera flygeln, den ena med 7 och den andra med 9 platser eller tillhopa 16 platser. Inalles skulle här alltså finnas plats för 53 intagna; med den uppdelning på olika avdelningar, som här ägt rum — ej mindre än 5 från varandra skilda avdelningar funnes — syntes detta ej möta några betänkligheter. En jämförelse med det remitterade förslaget visade, att detta hade flera enrumspplatser, vilket onekligen vore en fördel; med en omarbetning skulle dock ytterligare enrumspplatser kunna vinnas även i den nu angivna byggnaden utan några väsentligt ökade kostnader; vidare borde anmärkas, att enrumssystemets fullständiga utförande med fördel kunde uppskjutas till den vidare utbyggnad med småpaviljonger, med vilken ej länge torde kunna anstå. Rörande sitt förslag i övrigt ville styrelsen anmärka, dels att detsamma i likhet med det remitterade förslaget upptoge en särskild samlingsal, vilken förlagts till vindsvåningen, dels att intill kontorslokalerna i bottenvåningens ena flygel förlagts en dubblett, avsedd till bostad för ogift assistent, om ej från början byggdes bostad för gift sådan. (Med denna anordning skulle åt befallningsmannen kunna beredas bostad en trappa upp i den nuvarande arrendatorsbostaden i stället för i flygeln, vilken kunde användas på annat sätt, t. ex. till bostad för en vårdare eller maskinist.)

Förutom bostad för husfader (2 rum och kök jämte ett tjänsterum) samt för husmoder (2 rum) och för 2 köksbiträden (ett rum) — allt i bottenvåningen — innehölle byggnaden 3 rum för ogifta vårdare, därav 2 i våningen en trappa upp och ett i vindsvåningen. För ytterligare en ogift vårdare hade liksom i det remitterade förslaget tänkts, att något av rummen för de intagna kunde anlitas (eller ock, såsom ovan antytts, ett utrymme i flygeln till arrendatorsbostaden).

För den femte vårdare, varmed anstaltsstyrelsen räknat, skulle, säger styrelsen, bostad om två rum och kök beredas i en särskild byggnad, vilken jämväl skulle innehålla en motsvarande lägenhet för maskinist. Rörande sistberörda byggnad erinrar anstaltsstyrelsen, att ritning till en dylik byggnad fanns fogad vid förra årets förslag. Byggnaden, som då beräknades kosta 37,000 kronor, anser anstaltsstyrelsen nu kunna uppföras för 35,000 kronor.

Beträffande de föreslagna anordningarna med bostäder för personalen medger anstaltsstyrelsen, att de äro mindre tillfredsställande, men säger sig styrelsen hava, för att få förslagen jämförliga, så mycket som möjligt följt det remitterade förslaget. Eljest böra bostadsförhållandena enligt styrelsens mening i huvudsak anordnas på sätt som föreslagits i propositionen till 1920 års riksdag.

Uthusbyggnad och utvändiga elektriska ledningar samt reparation av arrendatorsbostaden har styrelsen ansett sig kunna upptaga till samma summor som i det remitterade förslaget. Däremot har styrelsen upptagit utvändiga vatten- och avloppsledningar — i socialstyrelsens förslag beräknat till 13,000 kronor — enligt ett av ingenjören John Berg-

ström upprättat och utlåtandet bifogat förslag till 22,500 kronor. Tydligt är emellertid, säger anstaltsstyrelsen, att kostnaderna för elektriska ledningar och vatten- och avloppsledningar måste vid jämförliga anordningar ställa sig ej oväsentligt billigare enligt styrelsens förslag med ett centralhus, beläget närmare både elektriska transformatorstationen och vattenkällan.

Totalkostnaden för det av anstaltsstyrelsen framlagda förslaget framlägger styrelsen i följande tablå:

Anstaltsbyggnad enligt specifik kostnadsberäkning	400,000: —
1 bostadshus med två lägenheter, vardera om 2 rum och kök	35,000: —
Uthusbyggnad	6,000: —
Utvändiga vatten- och avloppsledningar enligt specificerad kostnadsberäkning	22,500: —
Utvändiga elektriska ledningar	12,000: —
Reparation av arrendatorsbostaden jämte flyglar	15,000: —
	Kronor 490,500: —

I dessa beräkningar ingå, upplyser styrelsen, planering, avröjning, rengöring och oförutsedda kostnader, beräknade till omkring 17,500 kronor, vilka kostnader, ej inginge i socialstyrelsens förslag. Såsom förut nämnts hade kostnaden för utvändiga vatten- och avloppsledningar beräknats med 9,500 kronor högre belopp än i nämnda förslag, där angivna kostnaden, 13,000 kronor, syntes vila på någon missuppfattning, då det gällde så betydande ledningslängder. Om därjämte hänsyn toges till den i förenämnda beräkning ingående bostaden för maskinist, skulle kostnaden för Salbohedsstyrelsens förslag — även fränsett den omständigheten, att materialprisen något sjunkit från slutet av november 1920, då priserna i det remitterade förslaget beräknats, till slutet av januari 1921, då de nu angivna kostnaderna beräknats — enligt styrelsens uppfattning ej oväsentligt understiga kostnaderna enligt det remitterade förslaget. Åtskilliga faktorer (dubbla värmeledningar, tredubbla serveringsrum m. m.) torde, framhåller styrelsen, ytterligare inverka därhän, att styrelsens förslag i utförandet komme att ställa sig billigare än socialstyrelsens. Toge man till jämförelse sistnämnda förslag, utfört i sten, bleve skillnaden ännu större.

Den i socialstyrelsens förslag beräknade kostnaden för inventarier, 43,000 kronor, förefaller anstaltsstyrelsen väl låg. Utan tillgång till de anbud, varpå beräkningen grundade sig, förklarar sig styrelsen dock icke äga möjlighet att yttra sig vidare härom. Rörande förslaget om jordbruksinventarier synes det anstaltsstyrelsen, som om den av Kungl. Maj:t i propositionen till 1920 års riksdag anvisade utvägen att hos riksdagen

begära ett belopp av 150,000 kronor för inköp av kreatur, jordbruksredskap och andra inventarier ävensom för inlösen av arrendatorn tillhöriga överloppshus och foder m. m. skulle vara att föredraga framför ett förskotterande av dessa kostnader.

Mot vad socialstyrelsens förslag innehåller beträffande ersättning åt nuvarande arrendatorn, jordbruksbyggnaderna och driftkostnader förklarar sig anstaltsstyrelsen icke hava något att erinra.

På sålunda anförda skäl hemställer Salbohedsstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte till 1921 års riksdag framlägga förslag till alkoholistanstalt å Ventholms kungsgård i enlighet med det av styrelsen framlagda förslaget.

Byggnadsstyrelsen har därefter den 24 februari 1921 avgivit utlåtande i ärendet.

Med anledning av det av Salbohedsstyrelsen gjorda principiella uttalandet, att det icke vore tillrådligt att vid byggnader för det ändamål, varom här vore fråga, avvika från vad hittills varit en gängse kutym beträffande statens anstaltsbyggnader, anser sig byggnadsstyrelsen böra såsom sin mening uttala, att styrelsen icke finner det förkastligt, att under vissa förhållanden utföra byggnader även av nu ifrågavarande art av trä, oaktat styrelsen måste framhålla, att det med hänsyn till såväl elfdara som underhållskostnader givetvis i allmänhet måste vara att föredraga, att byggnaderna uppföras av sten. De förutsättningar, som i detta fall skulle kunna tala för träbyggnader, synas byggnadsstyrelsen huvudsakligen vara dels tillgång till virke (delvis nysågat, delvis i gamla byggnader), dels möjlighet att genom träbyggnader på ett ekonomiskt sätt vinna fördelen av lokalernas fördelning i flera byggnader, vilket givetvis ur trevnadssynpunkt kan hava ett visst berättigande, då härigenom vinnes känsla av hem i något högre grad än i en stor anstaltsbyggnad. Huruvida fördelningen av lokalerna på flera byggnader kan anses medföra för anstaltens drift besvärande förhållanden, bör givetvis, säger byggnadsstyrelsen, tagas i övervägande. Beträffande den förstnämnda omständigheten eller tillgång till virke, framhåller byggnadsstyrelsen — med anledning av anstaltsstyrelsens anmärkning, att skog å egendomen ej hunne förvandlas till tjänligt byggnadsvirke till den tid, då virket behövdes för ifrågavarande byggnader — att det syntes byggnadsstyrelsen, som om möjlighet borde förefinnas att, om icke på annat sätt, genom byte med timmerhandlare, anskaffa torrt trä till byggnaderna, varigenom givetvis besparing i den beräknade kostnaden skulle kunna vinnas.

Byggnads-
styrelsen.

På grund av vad sålunda anförts anser sig byggnadsstyrelsen icke böra i princip avstyrka anstaltens utförande i paviljongsystem med byggnaderna uppförda av trä. Emellertid måste, säger styrelsen, byggnaderna i så fall genom sin planläggning så anordnas, att i händelse av eldsvåda de i övre våningen boende beredas möjlighet till räddning. Trappor och andra kommunikationer böra sålunda vara så anordnade, att de med lätthet kunna nås och passeras. I byggnad av något större mått måste minst två trappor anordnas, så förlagda, att samtliga inneboende hava möjlighet att använda en av trapporna för den händelse den andra genom eld eller rök blir ofrafikabel, varjämte byggnaderna böra vara försedda med centralvärmeledning i stället för kakelugnar eller kaminer samt putsas invändigt.

Vid granskning av det av *socialstyrelsen* framlagda förslaget med hänsyn till nyssberörda omständigheter förklarar sig byggnadsstyrelsen hava funnit detsamma i vissa avseenden mindre tillfredsställande. Då därjämte, såsom anstaltsstyrelsen anmärkt, förslaget lede av en del andra fel, vilka visserligen delvis vore av mindre betydelse, men i vissa avseenden ganska väsentliga, såsom kontorslokalens förläggning över köksutrymmena och bristen på brandsäkerhet i arkiv- och kassautrymmena samt brist på ljus i en del korridorer och tvätttrum, anser sig byggnadsstyrelsen icke kunna tillstyrka, att detta förslag i befintligt skick lägges till grund för utförandet. För den händelse emellertid Kungl. Maj:t ur principiell synpunkt skulle finna det lämpligare, att anstalten utfördes i paviljongsystem än i en centralanläggning, anser sig byggnadsstyrelsen böra föreslå, att detta förslag omarbetas, så att de av byggnadsstyrelsen angivna huvudprinciperna beträffande brandskydd m. m. bliva beaktade, och att de väsentliga fel, som av anstaltsstyrelsen påvisats vidlåda förslaget, bortarbetas.

Vid granskning av det av *anstaltsstyrelsen* framlagda förslaget, vari lokalerna sammanförts till en enda stor byggnad av sten, har byggnadsstyrelsen funnit detsamma vara i huvudsak väl genomtänkt, med en redig, ekonomisk och praktisk plandisposition. Huruvida de med en enda centralbyggnad vunna fördelarna, en mera ekonomisk drift och större lätthet vid tillsyn m. m., kunde uppväga de otvivelaktiga nackdelarna och obehagen av sammanförandet av så olika lokaler, som här vore ifråga, till en enda byggnad, som givetvis måste få mera »anstaltskaraktär» än mindre byggnader i paviljongsystem, vore, säger byggnadsstyrelsen, svårt att bedöma, i synnerhet som de i detta fall särskilt sakkunniga institutionerna icke syntes kunna enas om den ena eller andra principen.

För den händelse Kungl. Maj:t skulle komma att besluta byggnadens utförande i huvudsaklig överensstämmelse med det av anstaltsstyrelsen framlagda förslaget, anser sig byggnadsstyrelsen böra göra vissa mindre erinringar, som vid ritningarnas utarbetande i större skala torde böra iakttagas.

Isoleringscellerna — i källarvåningen — vore förlagda innanför badavdelningens avklädningsrum utan egen direkt ingång, vilket torde vara mindre lämpligt. Vidare vore en del utrymmen, såsom personalens matrum, husmoderens rum, direktionsrummet och dagrummen väl små och särskilt i avseende på bredden, som i allmänhet för dessa lokaler vore 2,5 meter, väl knappa. Med en genomgående ökning av bredden till exempelvis 2,8 meter å det för dessa lokaler utnyttjade korridorutrymmet, vilket med lätthet vore genomförbart vid ritningarnas utarbetande i större skala, skulle bättre förhållanden vinnas.

I övrigt har byggnadsstyrelsen funnit sig icke hava något att erinra beträffande ifrågavarande ritningar, utan anser byggnadsstyrelsen, att dessa ritningar, med iakttagande vid utförandet av nyssnämnda mindre ändringar i desamma, må kunna läggas till grund för utförandet av anstalten.

Beträffande kostnaderna för de olika förslagen förklarar sig byggnadsstyrelsen genom utförande av jämförande kubikmasseberäkningar hava kommit till det resultatet, att det av socialstyrelsen framlagda förslaget borde beräknas till en kostnad av 573,500 kronor och det av anstaltsstyrelsen framlagda förslaget till 551,400 kronor. Härvid vore att observera, att beträffande det av socialstyrelsen framlagda förslaget byggnadsstyrelsen icke beräknat något avdrag för eventuellt tillgängligt gammalt eller nytt timmer samt att byggnadsstyrelsen vid beräkning av utvändiga vatten- och avlopps- samt elektriska ledningar utgått från de för anstaltsstyrelsens förslag beräknade kostnaderna samt beräknat desamma omkring 50 procent dyrare i socialstyrelsens förslag på grund av de större avstånden enligt detta förslag. I byggnadsstyrelsens beräkning av kostnaden för anstaltsstyrelsens förslag hade kostnad för en bostadsbyggnad av trä i enlighet med i förslaget ingående ritning medräknats. För den händelse anstaltsstyrelsens förslag skulle komma att läggas till grund för utförandet, vore emellertid att observera, att enligt byggnadsstyrelsens åsikt vissa lokaler borde ökas i bredd. Om så skedde, kunde byggnadskostnaderna beräknas ökas med omkring 15,000 kronor, varigenom kostnaden för förslaget alltså stege till omkring 566,400 kronor. I avseende på kostnaderna ställde sig sålunda förslagen, framhåller byggnadsstyrelsen, ungefär lika, särskilt om hänsyn toges till förefintligheten av virke, varigenom den av styrelsen angivna något större kostnaden för socialstyrelsens förslag torde kunna i någon mån reduceras.

Departements-
chefen.

Av det ovan anförda framgår, att socialstyrelsen baserat sitt förslag till byggnadsplan för ifrågavarande anstalt på principen flera paviljonger, utförda i trä. Salbohedsstyrelsen har åter framlagt ett förslag, innefattande en centralbyggnad av tegel.

I valet mellan de olika principerna paviljongsystem och system med centralbyggnad kan jag ur vårdsynpunkt icke finna annat än att förstnämnda system bör äga företräde. Det torde nämligen få anses uppenbart, att ett sammanförande till i huvudsak en enda byggnad av så många och så olikartade internerade, som det här är fråga om, måste medföra stora olägenheter och motverka önskemålet att kunna på ett efter de olika kategoriernas art och behov lämpat sätt specialisera anstaltsvården. Härtill syftar däremot systemet med paviljonger, uti vilka även, såsom byggnadsstyrelsen antytt, mera än i en stor anstaltsbyggnad torde kunna ernås en känsla av hem. Dessa fördelar torde få anses uppväga den besparing i ekonomisk drift, som centralbyggnads-systemet eventuellt kan medföra. Att skillnaden härvidlag för övrigt kan reduceras till ett minimum vid en rationell planläggning av paviljongsystemet och genom den relativt rikliga tillgång på arbetskraft, som vid en anstalt av förevarande slag föreligger i det mera godartade klientelet, synes mig uppenbart.

Då socialstyrelsens förslag är byggt på systemet med paviljonger och berörda systems anordning i detta förslag synes mig väl genomförd, anser jag ur vårdsynpunkt nämnda förslag vara att föredraga framför Salbohedsstyrelsens.

Vad därefter angår lämpligheten av att utföra anstaltsbyggnader av förevarande slag och storlek i trä har byggnadsstyrelsen rörande denna principfråga uttalat sig på det sätt, att styrelsen — i motsats till Salbohedsstyrelsen — icke finner det förkastligt att under vissa förutsättningar använda trä, oaktat sten med hänsyn till såväl eldfara som underhållskostnader i regel vore att föredraga. Såsom allmänt villkor för ett utförande i trä uppställer styrelsen, att byggnaderna genom sin planläggning så anordnas, att, i händelse av eldsvåda, de i övre våningen boende erhålla möjlighet till räddning. Bland de skäl, vilka i nu förevarande fall skulle tala för träbyggnader, framhåller styrelsen tillgång på virke samt möjlighet att kunna på ett ekonomiskt sätt genomföra lokalernas fördelning i flera byggnader.

Såsom nödvändiga anordningar mot eldfara nämner byggnadsstyrelsen i huvudsak förläggande av trappor och andra kommunikationer på det sätt, att de lätt kunna nås och passeras, i byggnader av större

mått minst två trappor, tillgängliga för samtliga boende, samt värmeledningar i stället för kakelugnar.

Vid granskning av socialstyrelsens förslag har byggnadsstyrelsen funnit detsamma beträffande eldfara i vissa avseenden mindre tillfredsställande. I anledning härav samt med hänsyn till vissa andra anmärkningar rörande byggnaderna — till vilka anmärkningar jag här nedan återkommer — förklarar sig byggnadsstyrelsen icke kunna tillstyrka, att berörda förslag läggas till grund för anstaltens utförande utan att en fullständig omarbetning av förslaget först sker.

Sedan socialstyrelsen under hand fått taga del av de mot brandanordningarna riktade anmärkningarna — liksom av de utav byggnadsstyrelsen i övrigt samt av Salbohedsstyrelsen framställda erinringarna mot socialstyrelsens förslag — har från socialstyrelsens sida beträffande förstberörda anmärkningar framhållits, att byggnadsstyrelsens omdöme i förevarande hänseende icke torde kunna gälla ekonomibyggnaden, där ingen intagen bodde och samtliga personalbostäder voro belägna på nedra botten. Då centralpaviljongen hade från nedra botten tre utgångar samt två trappförbindelser från andra våningen, syntes byggnadsstyrelsens fordran vara uppfylld även beträffande denna byggnad. För den mindre paviljongen, som icke vore mera än 25 meter lång, torde slutligen enligt socialstyrelsens mening icke kunna erfordras mera än en trappa.

Vad socialstyrelsen sålunda anfört läser även enligt min mening ådagalägga, att anordningarna mot brandfara enligt styrelsens förslag äro relativt goda beträffande ekonomibyggnaden och centralbyggnaden. Vad angår den mindre paviljongen, är att märka, att, enligt vad jag inhämtat, man inom medicinalförvaltningen plägar fordra två trappor endast i fråga om byggnader av 28 meters längd och däröver. Vid sådant förhållande och då den fria höjden från i övervåningen i denna paviljong befintliga fönster enligt uppgift icke kommer att överstiga 5 meter, torde även berörda paviljong kunna godtagas med hänsyn till brandsäkerheten. Endast i denna mindre paviljong, där för övrigt det mera godartade klientelet skulle bo, är uppvärmningen avsedd att ske med kakelugnar, medan centraluppvärmning föreslagits beträffande de båda större byggnaderna. Vid nu antydda förhållanden föreställer jag mig, att ett utdömande av socialstyrelsens förslag ur brandsynpunkt icke kan vara befogat.

Bland de speciella skälen i förevarande fall för byggnadernas uppförande i trä framhåller byggnadsstyrelsen, såsom ovan nämnts, tillgången på virke. Att goda möjligheter härutinnan föreligga i form av

såväl nysågat virke från kronoskogen som timmer från äldre byggnader, har socialstyrelsen meddelat. Gentemot anstaltsstyrelsens invändning att skog å egendomen ej hunne förvandlas till tjänligt byggnadsvirke för byggnadsarbeten under år 1921, erinrar jag om den av byggnadsstyrelsen anvisade utvägen att genom byte med timmerhandlare anskaffa torrt virke. Att ett tillgodogörande av sålunda befintligt virke skulle medföra en betydande besparing i kostnaderna torde få anses säkert, ehuru givetvis icke för närvarande någon siffra härvidlag kan fixeras.

Enligt min åsikt kunna alltså inga avgörande invändningar göras mot socialstyrelsens förslag, i vad angår byggnadernas utförande i trä. Det återstår nu att granska de anmärkningar, som mot samma förslag framställts ur andra synpunkter.

Salbohedsstyrelsen har ansett förslaget lida av åtskilliga fel i fråga om lokalernas fördelning och beskaffenhet m. m. Av dessa fel hava kontorslokalernas förläggning över köksutrymmena och bristen på brandsäkerhet i arkiv och kassarum ävensom brist på ljus i en del korridorer, passager och tvättrum av byggnadsstyrelsen framhållits såsom mera väsentliga, medan övriga anmärkningar betecknats såsom mindre betydande.

Vidkommande anmärkningen om kontorslokalernas förläggning ovanför köksavdelningen har från socialstyrelsens sida medgivits, att det givetvis vore möjligt att erhålla en bättre placering av nämnda lokaler, exempelvis i egen byggnad. Då den föreslagna anordningen förordats, berodde detta därpå, att stora besparingar härigenom kunnat vinnas, medan å andra sidan den störande inverkan för kontorslokalerna av köksavdelningens närhet vore ganska obetydlig i betraktande av att ett tjockt bjälklag skulle läggas mellan nämnda lokaler och avdelning. Gent emot påpekandet av bristande brandsäkerhet för arkivet och kassarummet har av socialstyrelsen erinrats, att handlingar av större värde eller oersättlig beskaffenhet icke torde komma att förvaras därstädes, varjämte framhållits den nära till hands liggande utvägen att anskaffa ett brand- och dyrkfritt kassaskåp.

Beträffande de påstådda bristerna hos en del korridorer, passager och tvättrum, vilken anmärkning väl närmast torde avse centralpaviljongen, har socialstyrelsen framhållit, att i nämnda paviljong inga tvättrum saknade direkt belysning utom vad anginge en korridor å nedre botten, i vilken vore placerade tre tvättställ. Dessa kunde dock utan olägenhet flyttas in i två närbelägna rum för intagna. Vidare vore den långa korridoren en trappa upp icke mörk, när den stode i direkt förbindelse utan dörr med snyggningsrummet, som hade ett stort fönster och på andra sidan

mynnade ut i dagrummet med tre stora fönster. Den andra stora korridoren i övre våningen hade fönster i båda ändarna.

Med hänsyn till vad från socialstyrelsens sida sålunda framhållits kan jag icke finna ovan framhållna brister i styrelsens förslag vara av allt för välgående natur.

De anmärkningar, som av Salbohedsstyrelsen i övrigt framställts rörande detaljer i socialstyrelsens förslag har, såsom nämnts, byggnadsstyrelsen betecknat som mindre betydande. I en till mig avgiven promemoria hava från socialstyrelsens sida de gjorda anmärkningarna i vissa fall på ett enligt mitt förmenande tillfredsställande sätt bemötts, medan åter i andra fall nöjaktiga utvägar synas hava anvisats för avhjälpande av påtalade brister. Med hänsyn härtill anser jag mig icke här behöva närmare redogöra för dessa detaljfrågor utan tillåter mig därutinnan hänvisa till berörda, handlingarna i ärendet bilagda promemoria.

Vid nu anförda förhållanden anser jag byggnadsstyrelsens mening att socialstyrelsens byggnadsplan, för att kunna komma till utförande, måste fullständigt omarbetas, icke vara tillräckligt grundad, om ock planen i anledning av de framkomna anmärkningarna bör revideras för genomförande av de förbättringar, som äro möjliga inom den angivna kostnadsramen. På grund härav och då jag av förut anförda skäl funnit mig böra förorda systemet med paviljonger och dessas utförande i trä, anser jag anstaltens anläggning kunna baseras å socialstyrelsens förslag, under förutsättning att de ekonomiska faktorerna ställa sig gynnsammare eller åtminstone lika gynnsamma vid detta förslag som vid Salbohedsstyrelsens.

I sistberörda hänseende erinrar jag därom, att kostnaderna för anstaltens utförande — oberäknat inventarier — skulle uppgå, enligt socialstyrelsens beräkning till 507,000 kronor samt enligt Salbohedsstyrelsens kalkyler till 490,500 kronor. Byggnadsstyrelsen har genom jämförande kubikmasseberäkningar kommit till en kostnad för socialstyrelsens förslag å 573,500 kronor och för Salbohedsstyrelsens förslag å 551,400 kronor. Härvid har byggnadsstyrelsen i fråga om socialstyrelsens förslag icke gjort avdrag för eventuellt tillgängligt gammalt eller nytt timmer samt vid beräkning av utvändiga vatten- och avloppssamt elektriska ledningar utgått från Salbohedsstyrelsens siffror härför med tillägg av 50 procent på grund av de längre avstånden. I fråga om slutsiffran, 551,400 kronor, för anstaltsstyrelsens förslag anser byggnadsstyrelsen, därest kostnaden för önskvärd breddning av vissa lokaler medräknades, densamma böra höjas till omkring 566,400 kronor.

Tages beträffande byggnadsstyrelsens förslag hänsyn till tillgängligt virke, ställa sig alltså kostnaderna för de olika förslagen enligt byggnadsstyrelsens kalkyler, såsom ock styrelsen påpekat, ungefär lika. Emellertid har, med anledning av berörda kostnadsberäkningar, socialstyrelsen vidkommande byggnadsstyrelsens förslag framhållit, att beräkningarna utförts efter en så summarisk metod som efter kubikmeter, medan socialstyrelsens beräkningar byggts på detaljerade utredningar, vid vilket förhållande de senare beräkningarna syntes böra tillmätas större vitsord. Detsamma gäller ifråga om de speciella kostnaderna för vissa ledningar, anser socialstyrelsen, som påpekar beträffande yttre vatten- och avloppsledningar, att byggnadsstyrelsens beräkningssätt föranlett mer än fördubbling av den kostnadsuppgift, som härutinnan givits av socialstyrelsen med stöd av särskilt anlita fackman. I fråga om de yttre vattenledningarna meddelar dock socialstyrelsen, att den av styrelsen lämnade beräkningen, slutande å 13,000 kronor, torde böra höjas med 1,300 kronor till 14,300 kronor på den grund, att vederbörande expert i följd av ett missförstånd rörande avståndet mellan byggnaderna härutinnan kalkylerat något för lågt. I anledning av den av Salbohedsstyrelsen gjorda erinran mot socialstyrelsens förslag, att i detsamma ej upptagits kostnader för planering, rengöring och oförutsedda utgifter m. m., har från socialstyrelsens sida framhållits ej mindre den förut omförmälda tillgången av virke å platsen, vilket förhållande medgäve besparingar i jämförelse med de beräknade kostnaderna, än även att nyssberörda planerings- och rengöringsarbeten lämpligen kunde utföras av de å anstalten intagna, vilka för övrigt, enligt vad socialstyrelsen meddelat, jämväl vore avsedda att användas dels till utförande av den upprensning av olika avloppsdiken, som kunde befinnas erforderlig vid genomförande av styrelsens plan för avloppsvatten, och dels vid anläggning av eventuellt erforderliga nya vägar.

Med hänsyn till sålunda av socialstyrelsen anförda omständigheter anser jag styrelsens beräkning av totalkostnaden — av ovan angivet skäl ökad från 507,000 kronor till 508,300 kronor — kunna godtagas såsom tillförlitlig. Härutinnan styrkes jag ytterligare av den omständigheten, att, då anstalten skall uppföras av smärre träbyggnader, själva utförandet av arbetet till viss del torde kunna äga rum utan entreprenad, varvid givetvis i socialstyrelsens förslag ingående, enligt sedvanliga grunder kalkylerade vinster för entreprenörer i motsvarande mån bortfalla.

I fråga om inre inventarier har socialstyrelsen, såsom av det förut anförda framgår, utgått från att särskild kostnad härför borde beräknas, då sinnesslösakkunniga hemställt, att å Salbohed nu befintliga inventarier

mätte vid ett inrymmande därstädes av en anstalt för vanartade sinnesslöa gossar därstädes få bibehållas, vilken hemställan jag biträtt. Det av styrelsen för ändamålet beräknade beloppet utgör 43,000 kronor. Då denna beräkning, enligt vad jag från socialstyrelsen erfarit, är grundad å detaljerade kalkyler, anser jag densamma böra godtagas.

Någon kostnad för jordbruksinventarier har icke av socialstyrelsen beräknats. Styrelsen har nämligen liksom 1919 års kommitterade — se propositionen nr 260 år 1920 sid. 55 — utgått ifrån, att Kungl. Maj:t vid kungsgårdens övertagande skulle förskottera styrelsen nödigt belopp för inköp av dylika inventarier att sedermera återbetalas med den vinst, jordbruket lämnade. I förra årets proposition anlidade emellertid Kungl. Maj:t den utvägen att hos riksdagen begära ett särskilt förslagsanslag för berörda ändamål ävensom för beredande av ersättning till arrendatorn för avträdandet av arrendet av kungsgården, för inlösen av arrendatorn tillhöriga överloppshus, för gottgörelse åt denne för igensådd av höstsädesskifte, för inlösen av foder samt för inköp av utsäde m. m. Anslaget ansågs, på grundvalen av vissa från vederbörande domänintendent meddelade uppgifter, böra beräknas till 150,000 kronor och givas förslagsanslags natur.

Jag anser, i likhet med Salbohedsstyrelsen, att även i år bör väljas sistberörda förfaringssätt, vilket socialstyrelsen för övrigt ifrågasatt beträffande ersättningarna till arrendatorn för arrenderättens avstående och inlösen av honom tillhöriga överloppshus. Rörande ersättningen till arrendatorn har, såsom av de av honom härför uppställda villkoren framgår, den kontanta gottgörelsen räknats efter enahanda grund som förra året, eller med 3,000 kronor om året till arrendetidens utgång den 14 mars 1927, vilket gör 15,000 kronor mot 18,000 kronor förra året. Villkoren i övrigt äro i huvudsak lika som förra gången. Vid sådant förhållande torde — då det här givetvis endast kan vara möjligt att göra approximativa kalkyler — anslag för nu ifrågavarande ändamål även nu böra beräknas till 150,000 kronor.

Vad beträffar nybyggnader för jordbrukets behov, torde frågan därom icke i detta sammanhang böra upptagas.

De sammanlagda kostnaderna för den nya alkoholistanstaltens utförande, däri inbegripet vad som åtgår till ersättning åt arrendatorn av Ventholms kungsgård samt till anskaffning av inre och yttre inventarier, skulle sålunda uppgå till 701,300 kronor (508,300 + 43,000 + 150,000). Totalkostnaden beräknades i förra årets proposition av vederbörande departementschef till omkring 1,200,000 kronor. Skillnaden utgör alltså icke mindre än 498,700 kronor till förmån för nu förevarande förslag.

I årets statsverksproposition har totalkostnaden för anstalten — grundad på preliminära kalkyler från socialstyrelsen — beräknats till 550,000 kronor och anslag beräknats till detta belopp, därav 200,000 kronor för år 1921 och 350,000 kronor för år 1922. Nu föreliggande kalkyler visa alltså i förhållande härtill en merkostnad å 151,300 kronor, därav, såsom framgår av det ovan anförda, 1,300 kronor hänföra sig till högre beräknad kostnad för yttre vattenledningar och 150,000 kronor till förut ej beräknad kostnad för yttre inventarier m. m.

På grund av det anförda torde för uppförande av ifrågavarande anstalt samt för anskaffande av inre inventarier böra äskas reservationsanslag om 551,300 kronor, därav 200,000 kronor å tilläggsstat för år 1921 och återstoden 351,300 kronor å riksstaten för år 1922. Ifrågavarande anslag torde, såsom jag redan vid anmälan av ärendet till statsverkspropositionen förordat, böra disponeras ur statsverkets fond av rusdrycksmedel.

Ovan har jag föreslagit äskande av ett anslag å 150,000 kronor för bestridande av kostnaderna till ersättning åt kungsgårdens arrendator för arrenderättens avstående m. m. Detta anslag synes mig även böra utgå ur nyssnämnda fond och givas karaktären av reservationsanslag.

Något anslag för driftkostnader för anstalten synes ej nu behöva äskas.

*Departements-
chefens
slutliga
hemställan.*

Under åberopande av vad jag här ovan i skilda hänseenden anført får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1:o besluta, att den statens vårdanstalt för alkoholister, som för närvarande är förlagd till Salbohed i Västmanlands län, skall från tidpunkt, som Kungl. Maj:t bestämmer, vara provisoriskt förlagd till Venngarn i Stockholms län och att från samma tid eleverna vid den för närvarande å Venngarn inrymda tvångsuppfostningsanstalten för minderåriga förbrytare skola provisoriskt överflyttas till uppfostringsanstalten å Bona;

2:o bevilja

dels till avlöningar och vikariatsersättningar åt befattningshavare vid statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholister å extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst, 38,395 kronor

samt till samma ändamål på tilläggsstat för år 1921 ett förslagsanslag, högst, 19,200 kronor;

dels ock till bidrag för driftkostnaderna i övrigt för ifrågavarande anstalt å extra stat för år 1922 ett förslagsanslag av 21,500 kronor

samt till samma ändamål på tilläggsstat för år 1921 ett förslagsanslag av 12,300 kronor;

3:o) medgiva, att Ventholms kungsgård och Ventholms kungsäng i Hillehögs socken av Stockholms län må, kungsgården den 14 mars 1922 och kungsängen den 14 mars 1923, upplåtas till anordnande av en ny statens vårdanstalt för alkoholister;

4:o) anvisa, att utgå ur statsverkets fond av rusdrycksmedel,

dels på tilläggsstat för år 1921 för påbörjande av arbetena med uppförande av Ventholmsanstalten i huvudsaklig överensstämmelse med det av socialstyrelsen framlagda förslaget, varför kostnaderna beräknats till 551,300 kronor, samt för anskaffande av inre inventarier för anstalten ett reservationsanslag av 200,000 kronor;

dels ock på extra stat för år 1922 ej mindre för fortsättande och slutförande av arbetena med uppförande av ifrågavarande anstalt ett reservationsanslag av 351,300 kronor än även för bestridande av kostnaderna till ersättning åt kungsgårdens nuvarande arrendator för arrenderättens avstående och inlösen av honom tillhöriga överloppshus m. m. ävensom för anskaffande av yttre inventarier till anstalten ett reservationsanslag av 150,000 kronor.

Till denna, av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagade Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skulle avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Herman Hultkrantz.

Bilaga.

För den händelse statsmakterna fatta beslut om upprättande av en statlig alkoholistanstalt å Ventholms kungsgård i Hilleshögs socken av Stockholms län förbinder sig undertecknad att den 14 mars 1922 avstå från arrenderätten till nämnda kronoegendom på följande villkor:

1) Statsverket erlägger vid avträdet till undertecknad en avträdessumma beräknad efter tretusen kronor om året under återstående del av nu kontraherad arrendetid eller sammanlagt femtontusen (15,000) kronor.

2) Vid avträdet inlöser statsverket undertecknad tillhöriga å gården befintliga hus efter värdering enligt lag.

3) Egendomen avträdes utan av- och tillträdessyn med skyldighet för undertecknad att utan ersättning tillhandahålla tillträdarkontraherande stråfoder till följande belopp, nämligen 3,000 kilogram hö, 3,000 kilogram vårsädes- och 3,000 kilogram höstsädeshalm och med rätt för statsverket att till i orten gängse pris inlösa allt övrigt å gården vid tiden för avträdet befintligt foder.

4) Undertecknad befrias från honom kontraktsenligen åliggande skyldigheter att vid egendomen uppföra ny stallbyggnad samt att året före egendomens avträddande verkställa trädesbruk samt höstplöjning, gräs-, frö- och höstsädesådd.

5) Statsverket äger att före tillträdet å för statsverket lämplig tid vid egendomen ej mindre låta verkställa trädesbruk samt höstplöjning, gräs-, frö- och höstsädesådd än även låta uppföra byggnader för alkoholistanstaltens räkning mot ersättning för eventuell skada vid byggnadsarbetets utförande, vilken ersättning i händelse av tvist bestämmes i den ordning, som stadgas i 2 kapitlet 8 § i lagen om nyttjanderätt till fast egendom.

Stockholm den 5 februari 1921.

J. O. Thorslund.
Arrendator.

Egenhändiga namnteckningen bevitna:

Nils Södermark.

C. J. M. Hasselgren.